

Státní svátky

- 28. září – Den české státnosti
- 28. říjen – Den vzniku samostatného Československa
- 17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii
- 1. leden – Den vzniku samostatné ČR
- 8. květen – Den vítězství
- 5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje
- 6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

**Materiály do výuky pro víceletá
gymnázia a střední školy**

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

Materiály do výuky pro víceletá gymnázia a střední školy

Státní svátky

OBSAH

Úvod	3	1. leden – Den vzniku samostatné ČR – anotace	48
Kompetence pro odpovědné občanství	4	České země 1989–1993 – ČSSR – <i>pracovní list</i>	51
28. září – Den české státnosti – anotace	7	České země 1989–1993 – ČSR – <i>pracovní list</i>	52
Právo na život – <i>podklad pro učitele</i>	10	České země 1989–1993 – ČSFR – <i>pracovní list</i>	53
Pomník svatého Václava – <i>pracovní list</i>	11	České země 1989–1993 – ČR – <i>pracovní list</i>	54
Pomník svatého Václava – <i>list s řešením</i>	13	České země 1989–1993 – <i>pracovní list</i>	55
Událost ve Staré Boleslavi – <i>podklad pro učitele</i>	15	České země 1989–1993 – <i>list s řešením</i>	56
Událost ve Staré Boleslavi – <i>otázky – pracovní list</i>	16	Časová osa – <i>pracovní list</i>	57
Událost ve Staré Boleslavi – <i>společné čtení – pracovní list</i>	17	Časová osa – <i>list s řešením</i>	58
Komiks o sv. Václavovi – <i>pracovní list</i>	18	8. květen – Den vítězství – anotace	59
Komiks o sv. Václavovi – <i>otázky – pracovní list</i>	19	Volání o pomoc – <i>pracovní list</i>	62
28. říjen – Den vzniku samostatného Československa – anotace	20	Karika-Tour – <i>pracovní list</i>	63
České výrobky – <i>pracovní list</i>	23	Karika-Tour – <i>list s řešením</i>	65
České výrobky – <i>list s řešením</i>	27	Německá okupace 1939–1945 – <i>podklad pro učitele</i>	66
Vznik Československa – <i>podklad pro učitele</i>	28	Květnové povstání 1945 – <i>podklad pro učitele</i>	68
Prohlášení Českého komitétu zahraničního z 14. 11. 1915 – <i>pracovní list</i>	31	Evaluační krajina – <i>pracovní list</i>	69
Manifest českých spisovatelů – <i>pracovní list</i>	32	5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje – anotace	70
Státoprávní prohlášení Českého svazu na říšské radě (30. 5. 1917) – <i>pracovní list</i>	33	Šifra – <i>pracovní list</i>	73
Prohlášení nároků na státní samostatnost od českých poslanců 6. 1. 1918 /	34	Velká Morava a její územní rozsah – <i>podklad pro učitele</i>	74
tříkrálová deklarace – <i>pracovní list</i>	35	Modlitba Otčenáš – <i>podklad pro učitele</i>	75
Národní přísaha českých spisovatelů (13. 4. 1918) – <i>pracovní list</i>	36	Úmluva o základních lidských právech a svobodách – <i>pracovní list</i>	76
Provolání Národního výboru (28. 10. 1918) – <i>pracovní list</i>	37	Úmluva o základních lidských právech a svobodách – <i>list s řešením</i>	77
Zákon o zřízení samostatného československa – <i>pracovní list</i>	38	6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa – anotace	78
17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii – anotace	41	Husovo sedmero – <i>citát</i>	81
Kvíz – <i>pracovní list</i>	42	Čtyři pražské artikuly – <i>kartičky</i>	82
Kvíz – <i>list s řešením</i>	43	Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo	
Projev prezidenta Ludvíka Svobody (1970) – <i>pracovní list</i>	44	na spravedlivý proces – <i>podklad pro učitele</i>	83
Projev prezidenta Václava Havla (1990) – <i>pracovní list</i>	45	Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo	
Projevy prezidentů – <i>pracovní list</i>	46	na spravedlivý proces – <i>pracovní list</i>	85
Projevy prezidentů – <i>list s řešením</i>	47	Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo	
Nákup v Tuzexu – <i>pracovní list</i>		na spravedlivý proces – <i>list s řešením</i>	86

ÚVOD

V roce 1999 bylo Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky ustanoveno sedm státních svátků. Mezi ty patří Den obnovy samostatného českého státu (1. 1.); Den vítězství (8. 5.); Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje (5. 7.); Den upálení mistra Jana Husa (6. 7.); Den české státnosti (28. 9.); Den vzniku samostatného československého státu (28. 10.) a Den boje za svobodu a demokracii a Mezinárodní den studentstva (17. 11.). Mnoho lidí se mylně domnívá, že i Velikonoce a Vánoce jsou státní svátky, ale není tomu tak. Jedná se o takzvané dny pracovního klidu.

Mnozí lidé, zejména pak děti, berou tyto dny čistě jen jako dny volna, kdy nemusí do školy, aniž by věděli, co za svátek se slaví, nebo dokonce proč se slaví. Téměř každé dítě ví, že 24. prosince se slaví Štědrý den, kdy si většina českých rodin rozdává dárky. Málo kdo si však připomíná i historii tohoto svátku. Mnoho našich spoluobčanů už pak ale neví, že například 1. ledna neslavíme jen Nový rok, ale také Den obnovy českého státu neboli vznik samostatné České republiky.

Na státní svátky bychom neměli koukat jen jako na volné dny. Pochopit význam státních svátku a to, proč si je připomínáme, je velmi důležité, protože díky tomu můžeme porozumět i podstatné části našich dějin. Státní svátky nám připomínají ty nejdůležitější historické události, které nějakým způsobem formovaly nejen český stát, ale i nás Čechy. Důvodová zpráva návrhu zákona o státních svátcích, o dnech pracovního klidu a významných dnech

nám říká, že „státní svátky mají připomínat občanům tradice, ušlechtilé cíle a dějinné zvraty, na nichž se budovala česká státnost“.¹

Připomínat si historii je velmi důležité, neboť nám přináší ponaučení do budoucna. Jsou události, které by neměly být nikdy zapomenuty, aby se v budoucnu znovu neopakovaly. Jedním z mnoha příkladů mohou být třeba perzekuce občanů, kteří nesouhlasili s komunistickým režimem. Ty v několika případech vyústily až v justiční vraždu jako u právničky Milady Horákové, která byla zavražděna za vykonstruované spiknutí a velezradu.

Cílem publikace je pomoci ve vzdělání českých občanů, a to zejména studentů v oblasti českých státních svátků. Publikace obsahuje vypracované vyučovací hodiny k jednotlivým státním svátkům. Najdete zde anotace k jednotlivým svátkům, struktury hodin, pracovní listy, listy s řešením, doplňující podklady pro učitele.

Autoři

¹ Obecná část důvodové zprávy k návrhu zákona o státních svátcích. Sněmovní tisk 449/0, 3. volební období PSP ČR. 23. 11. 1999

Tato publikace a další informace jsou zdarma ke stažení na www.odpovedneobcanstvi.cz.

KOMPETENCE PRO ODPOVĚDNÉ OBČANSTVÍ

Do rukou se vám dostává další metodický materiál z naší spolupráce, tentokrát na téma státních svátků. Naším cílem je přinést užitečný materiál pedagogům základního i středního vzdělávání, který dokáže efektivně pojmout téma občanského vzdělávání, ale zároveň přinést pedagogům oporu a podporu při naplňování cílů vzdělávání včetně cílů jednotlivých vyučovacích hodin.

Pro propojení cílů vzdělávání, které je dané kurikulárními dokumenty, s obsahem výuky navrhujeme oborově kompetenční přístup. V našem případě jde o kompetenční model pro odpovědné občanství. Podrobný popis kompetenčního modelu a jeho inspiraci v rakouském kompetenčním modelu pro občanské vzdělávání naleznete v našich předešlých publikacích („Kompetence pro odpovědné občanství – příspěvek do diskuse o revizi rámcových vzdělávacích programů“ a „Výchova k občanství 1 – materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia“).

Základem kompetenčního modelu je rozložení výukových cílů do jednotlivých kompetencí – kompetence odborné, metodické, k jednání a k vytvoření si vlastního názoru. Tyto kompetence se vzájemně propojují, jsou na sobě závislé a dohromady naplňují kompetenci občanskou. Znění této kompetence jsme navrhli v souladu s inspirací v rakouském kompetenčním modelu s doporučením Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní vzdělávání.

Občanská kompetence je souhrn navzájem provázaných znalostí, dovedností a postojů, které vedou jedince k odpovědnému občanství. Základním pilířem odpovědného občanství jsou znalosti, které jedinci umožňují tvořit si vlastní politický názor a postoj, na jejichž základě se pak odpovědně podílí na společenském životě. Znalosti na základě odborné kompetence zahrnují vědomosti zejména o politických a právních, ale také ekonomických a mediálních pojmech a strukturách, v hodnotové oblasti vycházejí z Ústavy ČR. Dovednosti odpovědného občana vycházejí především ze schopností analytického a kritického myšlení. Jsou součástí kompetence metodické a kompetence k vytvoření si vlastního názoru. Mezi dovednosti odpovědného občana patří samostatné posuzování správnosti/věrohodnosti názorů na společenské dění, práce s informacemi, jejich analýza a interpretace, kritické posouzení předložených názorů, na základě znalostí formulování názorů vlastních. Postoje vycházejí z kompetence k jednání a zahrnují aktivní participaci a motivaci k ní. Vlastní postoj a participace jsou založeny na předchozích kompetencích, tudíž odborná znalost a schopnost práce s ní jsou podmínkou pro odpovědné zapojení a angažování se v občanském a společenském životě.

Níže naleznete stručný popis jednotlivých dílčích kompetencí oborového kompetenčního modelu pro odpovědné občanství a jejich propojení s pracovními znalostmi. Poslední schéma je schéma „cesty k odpovědnému občanství“, která naznačuje propojení jednotlivých schodků s dílčími kompetencemi.

Pracovní znalosti jsou nutné pro rozvoj všech dílčích kompetencí oborového kompetenčního modelu pro odpovědné občanství. Jsou to pojmy, koncepty a definice, které se odvozují od dané situace, tématu a problému ve výuce. Výstupem osvojení si a rozvojem všech kompetencí je pak odpovědný občan, což je také hlavním cílem komplexního občanského vzdělávání.

Co se „cesty k odpovědnému občanství“ týče, můžeme očekávat, že rozvíjením kompetence odborné lze dosáhnout „prvního schodku“ odpovědného občana, a to zprostředkování základních vědomostí. Tento stupeň spolu s metodickou kompetencí vede k většímu porozumění politice. Kompetence k vytvoření si vlastního názoru je spojena se „třetím schodem“. „Poslední schodek“, tedy politická angažovanost, odpovídá kompetenci k jednání. Je zřejmé, že pokud žák rozvíjí své kompetence k jednání, může se stát politicky angažovaným.

Cíle jednotlivých témat – státních svátků – jsou navrženy pomocí tohoto oborového kompetenčního modelu pro občanské vzdělávání. Ukotvení této tematiky v kurikulárních dokumentech primárního i sekundárního vzdělávání se dozvíte v kapitole níže.

TEMATIKA STÁTNÍCH SVÁTKŮ V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU (RVP)

V následující části se zaměříme na to, zda je téma „státních svátků“ nějakým způsobem začleněno také do kurikula – RVP. Nejprve se budeme věnovat RVP v primárním (RVP ZV), následně pak v sekundárním vzdělávání.

S tématem státních svátků se v RVP ZV můžeme setkat již na prvním stupni ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“. Zde máme také konkrétní očekávaný výstup (OV) v tematickém okruhu „Lidé a čas“: „ČJS-5-3-05 žák *objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů*“, což je rovněž obsaženo v doporučeném učivu pro tuto část: „*současnost a minulost v našem životě – proměny způsobu života, bydlení, předměty denní potřeby, průběh lidského života, státní svátky a významné dny*“ (RVP, ZV, s. 47). Již z tohoto

je patrné velmi úzké propojení na historii, kdy samozřejmě odkaz na významné minulé děje v rámci našeho státu je podstatou tohoto typu svátků. S tímto tématem se proto setkáváme také ve vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“ ve vzdělávacím oboru Dějepis, který pojednává zejména o národních dějinách, zde například z tematického okruhu „Křesťanství a středověká Evropa“: OV: „D-9-4-03 objasní situaci Velkomoravské říše a vnitřní vývoj českého státu a postavení těchto státních útvarů v evropských souvislostech“ nebo z tematického okruhu „Objevy a dobývání. Počátky nové doby“: „D-9-5-02 vymezí význam husitské tradice pro český politický a kulturní život“ (RVP ZV, s. 54) případně z tematického okruhu „Moderní doba“: „D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí“ (RVP ZV, s. 56). Kromě vzdělávacího oboru Dějepis je dané téma samozřejmě obsaženo také ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství. Zde v rámci tematického okruhu „Člověk ve společnosti“ jej máme v doporučeném učivu: „naše vlast – pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny“ (RVP ZV, s. 58). Můžeme říci, že se zde projevuje vazba na kompetenci občanskou ve smyslu: „respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví“ (RVP ZV, s. 12).

V kurikulu sekundárního vzdělávání je to jednak RVP pro gymnázia (RVP G) a RVP pro střední odborné vzdělávání pro jednotlivé obory (RVP SOV). V RVP G je dané téma možné zařadit opět do vzdělávací oblasti „Člověk a společnost“ v rámci Občanského a společenskovedního základu a Dějepisu. Zde je součástí rozvoje a kultivace národní i evropské identity (RVP G, s. 39). Příhodné jsou pro to tematické okruhy v Dějepise (Středověk, Počátky novověku, Osvícenství, Revoluce a idea svobody, Moderní doba I. a II.) a v Občanském a společenskovedním

základu (Občan ve státě, Člověk ve společnosti). Rovněž v RVP SOV (různé obory) zvýrazňující svoji vazbu na takzvané Delorovy pilíře vzdělávání. V jednom z těchto pilířů „Učit se žít společně“ se hovoří o prohlubování národní identity studentů. Na tyto pilíře jsou pak navázány příslušné kompetence, v našem případě se bude jednat o kompetence občanské a kulturního povědomí. Toto je pak rozvíjeno v „Občanském vzdělávacím základu“.

KOMPETENCE ODBORNÁ (KO)

- *Schopnost, dovednost a ochota rozumět politickým kategoriím a konceptům, nakládat s nimi a rozvíjet je.*
- Osvojení umožňuje rozumět politickým termínům a konceptům, analyzovat je a využívat.
- Na základě této kompetence lze rozpoznat každodenní jazyk a jazyk odborný, tento odborný jazyk využívat k charakteristice pojmů a k nakládání s nimi.
- **Doporučené metody:** pojmové mapy, hledání a srovnávání definic pojmů, analýza pojmů, hledání nadřazených pojmů apod.

KOMPETENCE METODICKÁ (KM)

- *Schopnost, dovednost a ochota se politicky vyjadřovat a analyzovat politické projevy ostatních.*
- Jde o tvorbu vlastního „kufříku metod“, které umožňují analyzovat politické informace a mediální produkty.
- Dílčími kompetencemi jsou kompetence k analýze již vytvořených politických produktů a kompetence k tvorbě vlastních politických produktů.
- **Doporučené metody:** analýza obrazových a audiovizuálních materiálů, interpretace a zhotovení grafů a statistik, příprava a vedení anket a dotazníků.

KOMPETENCE K VYTVOŘENÍ SI VLASTNÍHO NÁZORU (Kkvvn)

- *Schopnost, dovednost a ochota samostatně a podloženě zhodnotit politická rozhodnutí, problémy a kontroverze, přednesení a formulování názorů vlastních.*

Obr. 1. Schéma odpovědného občanství

- Cílem je zvýšit a prohloubit kvalitu argumentace a tvorba vlastního hodnotového žebříčku, které jsou zásadní pro tvorbu vlastního názoru.
- Dílčími kompetencemi jsou kompetence k prověřování již předložených názorů a kompetence k samostatnému vytvoření si vlastního názoru.
- **Doporučené metody:** diskusní a debatní hry, rolové hry, morální dilemata, analýza fake news, analýza obrázků.

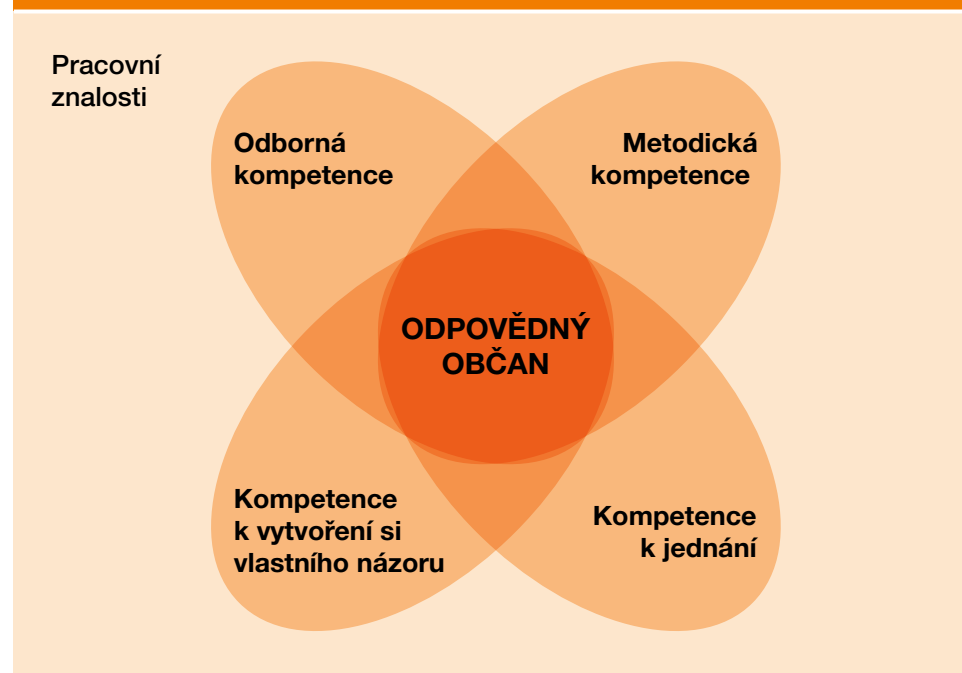
KOMPETENCE K JEDNÁNÍ (KkJ)

- *Schopnost, dovednost a ochota řešit politické problémy, formulovat vlastní postoje, rozumět stanoviskům ostatních a podílet se na řešení problémů.*
- Osvojení umožňuje vyjádřit a hájit vlastní názory a zájmy, pomáhá akceptovat kompromisy a prosazovat vlastní návrhy, podílet se na politických procesech a přejímat politickou odpovědnost.
- Cílem je také schopnost navázat kontakt s politickými činiteli a využít nabídky institucí v okolí.
- Dílčími kompetencemi jsou kompetence k vyjadřování a prosazování zájmů a kompetence k využívání nabídek různých institucí a politických zařízení.
- **Doporučené metody:** simulační hry, diskusní kolečka, debaty, používání sociálních sítí, školní rady a parlamenty, politické akce.

PRACOVNÍ ZNALOSTI

- Osvojení si určitých kompetencí je závislé na získaných vědomostech. Tyto znalosti potřebné pro rozvoj a získání kompetencí se nazývají pracovní znalosti, viz. obr. 2. Pracovní znalosti mají instrumentální charakter a nepředstavují žádný pevný soubor vědomostí a znalostí. Jsou to pojmy, koncepce a definice, které se odvozují od dané situace, tématu a problému ve výuce.

Obr. 2. Oborový kompetenční model pro občanské vzdělávání v Rakousku

ZDROJE

JERÁBEK, J. a kol. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2017.

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání – různé obory. Praha: MŠMT, 2009.

Výchova k občanství 1 – materiály do výuky pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia. <http://odpovedneobcanstvi.cz>

28. ZÁŘÍ – DEN ČESKÉ STÁTNOSTI

ANOTACE

Státní svátek připadá na den zavraždění svatého Václava ve Staré Boleslavi v roce 935. K osobě přemyslovského knížete se svátek váže, jakkoli Václavovo jméno v názvu svátku chybí. Svatý Václav představoval patrona české země, jejího věčného vládce. S jeho osobou byly spojeny symboly české státnosti – například Svatováclavská koruna. V den Václavovy smrti je tak připomínána nejen jeho vražda, ale zároveň i tisícileté trvání českého státu, k jehož zakladatelským postavám svatý Václav patřil.

Kníže Václav se ujal vlády v mladém věku. Na svou dobu disponoval kvalitním vzděláním, o které se měla zasadit jeho babička Ludmila, jež se podílela na jeho výchově. V době, kdy Václav přebíral vládu, nebyly Čechy sjednoceným územím, které by vládnoucí rod Přemyslovců plně kontroloval. Václav tak musel řešit konflikty s jinými knížaty v Čechách, kteří se dominanci Přemyslovců odmítali podvolit. Před Václavem ležely i problémy zahraniční politiky. České knížectví leželo v ohnisku zájmu Bavorska a Saska. Václav uznal povinnost platit saskému vévodovi Jindřichovi mírový poplatek (tribut), čímž zajistil klidnější koexistenci českého knížectví se západním sousedem. Václav přispěl k prohlubování křesťanství v zemi, které hrálo důležitou roli i pro stabilizaci vlády. Politická rozhodnutí Václava vnímal kriticky jeho bratr Boleslav. Ať již bylo důvodem sporu rozdílné nazírání na zahraniční politiku, představa o razantnějším postupu vůči českým odbojným knížatům anebo jen prostá touha po moci, byla jejich pře ukončena krvavou vraždou. Boleslav pozval Václava na své hradiště na hostinu a druhý den ráno jej jeho družina na cestě do kostela zavraždila. Boleslav se pak skutečně stal knížetem, který upevnil moc Přemyslovců v Čechách a nutně přispěl k budování českého státu. Tři roky po Václavově smrti nechal přenést jeho ostatky z Boleslavi na Pražský hrad, což přispělo k prohlubování

Václavova kultu světce a šíření václavské legendy. Ta byla důležitá nejen pro posilování panovnické moci, ale i při zakládání biskupství v Praze roku 973. Václav je od té doby vnímán jako věčný panovník shlížející z nebe na českou zemi, kterému jsou pozemská přemyslovská knížata odpovědná. Svatému Václavu jako ochránci národa a jazyka byla vyjadřována úcta po následující staletí.

Každoroční připomínka svátku smrti národního světce byla přirozenou tradicí od středověku. Populární byla pouť do Staré Boleslavi. Václavův kult rezonoval nejen mezi katolíky. Jako symbol národní svébytnosti jej přizívovala například legenda o blanických rytířích, Václavovy pomníky v krajině a městech, hlásili se k němu i čeští vojáci. V období první republiky se svátek svatého Václava zařadil mezi památné dny, které byly dnem pracovního volna. Mohutné byly především oslavy svátku v roce 1929, kdy se slavilo takzvané Svatováclavské milénium. (Dělo se tak kvůli chybnému stanovení boleslavské vraždy na rok 929.) Po Mnichovu a v období Protektorátu Čechy a Morava byl kult svatého Václava zatížen interpretací, podle které byl Václav panovníkem, který se moudře podrobil německé hegemonii a propojil Čechy s dominantní vyšší německou kulturou. Mnozí kolaboranti byli nacistickým režimem odměněni Svatováclavskou orlicí. K diskreditaci svatého Václava ve veřejnosti ale tyto skutečnosti nepřispěly. Památným dnem zůstalo 28. září krátce i po 2. světové válce. V roce 1951 vymizela připomínka svátku svatého Václava z kalendáře. Den Václavovy smrti se pak stal státním svátkem v roce 2000. Původní návrh zákona se zařazením tohoto data mezi svátky nepočítal. Část politické reprezentace kriticky hodnotila Václavovu dějinnou roli a zneužití jeho odkazu v období Protektorátu. Kompromisním řešením pak bylo pojmenování svátku Dnem české státnosti.

Téma	28. září – Den české státnosti
Obsah	Právo na život, sv. Václav
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák vede základní fakta a data o svatém Václavovi a objasní význam osobnosti knížete Václava. KM: Žák popíše obrázek na základě předem daných otázek. KkVVN: Žák dokáže posoudit jednání druhých a tvoří si na ně svůj vlastní názor. KkJ: Žák prezentuje své vlastní představy a názory.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Co tě napadne, když... Forma / metoda: evokační aktivita (brainstorming, brainwriting, metoda ABC, volné psaní), práce ve dvojicích Pomůcky: flip s citátem uprostřed, fixy, podklad pro učitele „Právo na život“, pracovní list „Pomník sv. Václava“ Čas: cca 10–15 minut Uvedení: <i>V úvodu našeho tématu budeme pracovat s vašimi asociacemi, tedy s tím, co vás napadne k danému tématu. Vy se teď zamyslete nad tím, co vše vás napadne, když se řekne „právo na život“.</i> Popis aktivity: Učitel vybere jednu z evokačních aktivit a přizpůsobí tomu uvedení tématu. • brainstorming (žáci sdělují pojmy, které je k tématu napadají – vizualizace na tabuli) • brainwriting (variace předchozího, žáci samostatně píší na papír) • metoda ABC (učitel napíše na tabuli daný pojem, úkolem žáků je vymyslet takové pojmy (jakýkoliv slovní druh), které s daným hlavním pojmem souvisí a nachází se v něm písmenko z hlavního pojmu. Žáci zapisují pojmy po jednom, postupně, nepřeskakují písmenka) • volné psaní (žáci samostatně ve větách bez zastavení píší přibližně 5 minut vše, co je k danému napadne) S odpověďmi učitel dále pracuje, lze odpovědi žáků různě řadit, spojovat, diskutovat nad nimi. Poté učitel pokračuje ve výkladu: <i>Právo na život patří k základním lidským právům, je součástí Všeobecné deklarace lidských práv (VDLP). Přestože toto právo se stalo součástí VDLP až ve 20. století, objevovala se jeho podstata, tzn. úcta k životu druhých, v lidském jednání již v daleké minulosti. Jedna z osob, u které bylo toto zakořeněno velmi silně, byl český kníže Václav, jenž je nazýván „patron země české“ (ochránce českých zemí). Na Václavském náměstí v Praze se pod jeho sochou konala řada významných událostí souvisejících s českou státností.</i> Žáci se rozdělí do dvojic. Učitel rozdá dvojicím pracovní list „Pomník sv. Václava“. Reflexe: Žáci na vyzvání učitele čtou své odpovědi. Učitel může aktivitu doplnit o výklad o sv. Václavovi na základě svých znalostí nebo anotace „28. září – Den české státnosti“ a podkladu pro učitele „Právo na život“. Z výkladu je možné udělat zápis do sešitu.

Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Událost ve Staré Boleslavi Forma/metoda: metoda řízené fantazie Pomůcky: podklad pro učitele „Událost ve staré Boleslavi“, pracovní list „Událost ve Staré Boleslavi – otázky“, pracovní list „Událost ve Staré Boleslavi – společné čtení“, tabule, psací potřeby pro žáky, případně sešit/volný papír. Čas: cca 10–20 minut (časová rezerva pro diskusi nad reflexí) Uvedení: <i>Nejprve vám bude čteno uvolňovací cvičení s pokynem k zavření očí. Jeho smyslem je, abyste se více vžili do děje, který vám bude pomalu čten. Je to podobné, jako když si čteme knížku a během čtení si představujeme děj. Díky zavření očí a uvolnění můžeme čtené události prožívat mnohem více a intenzivněji.</i> Popis aktivity: Žáci následují instrukce učitele. Učitel čte z podkladu pro učitele „Událost ve staré Boleslavi“ procítěně tak, aby žáci mohli vnímat a nechat působit svoji fantazii. Po přečtení textu učitel rozdá žákům pracovní list „Událost ve Staré Boleslavi – otázky“. Reflexe: V rámci reflexe žáci dobrovolně nebo na vyzvání učitele čtou své odpovědi. Žáci vzájemně hledají shody nebo odlišnosti svých odpovědí, porovnávají své představy (učitel může případně odpovědi zapisovat na tabuli). Tip na modifikaci: Příběh lze prezentovat i klasicky (bez zavřených očí a uvolňovacího cvičení), společným čtením v lavicích z pracovního listu „Událost ve Staré Boleslavi – společné čtení“. Odpovědi mohou psát žáci do sešitu.
Reflexe, hodnocení	Komiks o sv. Václavovi Forma/metoda: práce ve dvojicích, samostatná práce Pomůcky: projektor/obrázek „Komiks o sv. Václavovi“ vytištěný pro každého, pracovní list „Komiks o sv. Václavovi – otázky“, tabule/projektor (pro úkoly k obrázkům), sešit/volný papír, psací potřeby Čas: cca 10–15 minut Uvedení: <i>Jedná se o dobové „komiksové“ zpracování tehdejší události. Jsou na něm Václav (s fousy, byl starší) a Boleslav. Boleslav napadne Václava, ten je však silnější a Boleslava srazí k zemi. Mohl jej v té chvíli zabít, ale neudělá to. Boleslav zavolá své skryté bojovníky, Václav před nimi prchá ke kostelu, v jehož prostorech se chce zachránit. Místní kněz však Václavovi neumožní se v kostele ukrýt. Václav je před jeho dveřmi zabít Boleslavovými bojovníky. Václav tedy ctil hodnotu života, chránit život druhých, nezabíjet. Tato událost není samozřejmě jediným dokladem tohoto Václavova jednání. Dle dochovaných legend se o Václavovi traduje, že byl člověkem, který kácí popravčí šibenice, propouští vězně.</i> Popis aktivity: Učitel promítne pomocí projektoru nebo rozdá každému žákovi obrázek. Následně ho popíše pomocí uvedení. Úkolem žáků je pracovat ve dvojicích (dle času, lze dělat přímo ve škole, případně za domácí úkol) a zodpovědět následující otázky (ty lze také promítnout nebo napsat na tabuli) do sešitu nebo do pracovního listu. 1) Zachoval se Václav vůči svému bratru Boleslavovi správně? Odpověď zdůvodni. 2) Uveďte příklady situací, například z knihy nebo filmu, kdy ten, komu je ublíženo, to svému protivníkovi neoplatí (i když může). 3) Jak se zachovat, když vás zradí jeden z nejbližších? 4) Pokuste se pomocí dopisu poradit Boleslavovi, jak se má smířit se svým bratrem Václavem, odvrátit ho od zamýšleného činu. Podle časových možností lze rozšířit na více vyučovacích hodin nebo zadat jako domácí přípravu (např. úkol č. 4). Reflexe: V rámci reflexe lze číst nahlas odpovědi a diskutovat nad nimi. Aktivitu lze ukončit i bez závěrečné reflexe a odpovědi si učitel přečte sám.

V JAKÝCH DOKUMENTECH JE UKOTVENO

Listina základních práv a svobod, Hlava II., Oddíl I., Základní lidská práva a svobody – čl. 6

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – čl. 2

PRÁVNÍ ÚPRAVA

Článek 6 Listiny

- 1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.
- 2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- 3) Trest smrti se nepřipouští.
- 4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 2 Úmluvy

- 1) Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.

- 2) Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Právo na život patří k nejdůležitějším základním právům. Listina stanovuje nepřipustnost trestu smrti a deklaruje, že nikdo nesmí být zbaven života jinak než v souvislosti s jednáním, které není trestné. Člověk může jiného usmrtit v případě, že se jedná o nutnou obranu, odvrací nebezpečí ze situace krajní nouze nebo za podmínek oprávněného použití služební zbraně. Z Úmluvy je patrné, že ta trest smrti připouští.

Kdyby byla zákonem připuštěná eutanazie, byla by v souladu s Listinou.

POMNÍK SVATÉHO VÁCLAVA

Otázky:

- 1) Kde stojí socha sv. Václava, napiš, jaké významné události jsou se sochou a místem spojeny?
- 2) V jaké podobě je sv. Václav na pomníku znázorněn? Popiš Václavovo oblečení – co všechno lze z fotografie rozpoznat?
Co představuje symbol, který má na hrudi, proč jej lidé nosili/nosí?
- 3) Jaké osoby obklopují na pomníku samotnou sochu sv. Václava?
- 4) V čem je podle vás důležitost a význam pomníku sv. Václava?

Odpovědi:

1)

2)

3)

4)

1) Kde stojí socha sv. Václava, napiš, jaké významné události jsou se sochou a místem spojeny?

Pomník svatého Václava **na Václavském náměstí v Praze** je dílem **Josefa Václava Myslbeka**, nejvýznamnějšího českého sochaře přelomu 19. a 20. století. Myslbek začal na návrhu pomníku pracovat v roce 1894. Pomník byl **odhalen v roce 1912**. V následujících letech pokračovaly doplňující práce na sochách, které obklopují vlastní sochu sv. Václava.

Doplnění: *V prostředku náměstí stála od konce 17. století barokní jezdecká socha sv. Václava. Tehdy ještě neslo náměstí název Koňský trh. U sochy se konaly mše. V roce 1848 byl Koňský trh přejmenován na Václavské náměstí, jak prosazoval v dobovém tisku Karel Havlíček Borovský. Stará barokní socha byla odstraněna v roce 1879. Právě tehdy začaly diskuse o nové reprezentativnější soše. Stará barokní socha je umístěna v Lapidáriu Národního muzea, její kopie stojí na pražském Vyšehradě.*

Významné události jsou spojeny s pomníkem sv. Václava

Důležité politické události moderní české historie se často udály v prostoru pod pomníkem patrona české země. Dělo se tak **28. října 1918**, kdy zde občané metropole demonstrovali za rozchod s habsburskou monarchií. **V srpnu 1968** obletěly celý svět obrazy okupantů na Václavském náměstí. Proti okupaci armádami Varšavské smlouvy se zde **demonstrovalo i v roce 1969**. V časech sklonku komunistické diktatury se u sochy scházeli demonstranti požadující liberalizaci poměrů, přičemž byli, často surově, vytlačováni komunistickými bezpečnostními oddíly. **V listopadu 1989 sloužil prostor u pomníku jako místo prvních projevů demonstrantů** a plocha pro vyvěšování plakátů a transparentů. Následně se zde začaly organizovat masové demonstrace vedoucí k pádu komunistické diktatury. Politická shromáždění se konají pod pomníkem i ve svobodných poměrech. Populární jsou ale i spontánní oslavy významných úspěchů českých sportovců.

2) V jaké podobě je sv. Václav na pomníku znázorněn? Popiš Václavovo oblečení – co všechno lze z fotografie rozpoznat? Co představuje symbol, který má na hrudi, proč jej lidé nosili/nosí?

Svatý Václav **připomíná na pomníku spíše válečníka, vůdce českého vojska**, než umírněného světce. Souvisí to s mobilizačním apelem na českou společnost konce 19. století, která se politicky, sociálně a kulturně emancipovala. Inspirací byl pro Myslbeka svatováclavský poklad. Odtud **Václavova přilbice, meč a drátěná košile**. Spolu s nimi drží Václav v rukou **kopí s praporem, na hrudi mu visí křesťanský kříž** symbolizující náboženství, ke kterému se kníže Václav hrdě hlásil. Bojovný je i postoj koně, na kterém Václav sedí.

3) Jaké osoby obklopují na pomníku samotnou sochu sv. Václava?

Na čtyřech rozích mramorového podstavce jsou sochy čtyř osob spjatých s českými středověkými dějinami. Stejně jako sv. Václav jsou i ony patrony české země. **Na přední straně** podstavce stojí socha **sv. Ludmily** a **sv. Prokopa**, **v zadní části sv. Anežky** a **sv. Vojtěcha**. Na pomníku je dále umístěn nápis: SVATÝ VÁCLAVE VÉVODO ČESKÉ ZEMĚ KNÍŽE NÁŠ NEDEJ ZAHYNOUTI NÁM I BUDOUCÍM.

4) V čem je podle vás důležitost a význam pomníku sv. Václava?

Význam sochy sv. Václava **netkví** pouze **ve vlastní umělecké hodnotě**. Umístění sochy patrona české země na **jednom z nejdůležitějších pražských náměstí** ve středu města umocňuje **důležitost místa nejen pro společenský, ale i politický život** ve městě a celé zemi. **Svatý Václav jako významná osobnost českých dějin** má sochu na důležitém pražském náměstí **před honosnou budovou Národního muzea**, jehož **stavba reprezentovala na konci 19. století kulturní a vědeckou vyspělost českého národa**.

UDÁLOST VE STARÉ BOLESLAVI

PODKLAD PRO UČITELE

Pohodlně si sedněte, uvolněte se... zavřete oči... uvědomte si polohu svého těla... jak sedíte, nechte si pocit uvolnění projít postupně celým tělem, od prstů na nohou... (pokrčte je a uvolněte je)... nechte uvolnění pomalu stoupat svými kotníky... lýtky... kolena... stehny... uvolněte své břicho... hrudník... krk... ramena... paže... dlaně na rukou... konečky prstů... uvolněte svaly na tváři... celé vaše tělo uvolněné a klidné.

krátká pauza (dále naznačená třemi tečkami)

Nyní na chvíli převezmete úlohu knížete Václava v osudový den 28. září snad roku 935.

...

Je chladné podzimní ráno. Krajina je přikryta řídkou mlhou, všude panuje klid přerušovaný jen občasným vzdáleným ptačím křikem.

...

Oblečení v teplém kožíšku svižně kráčíte po kamenité pěšině směrem ke kostelíku. Při chůzi slyšíte svůj pravidelný dech a díky chladu vidíte mírné obláčky páry, které vydechujete.

...

Než se dostanete ke kostelíku, musíte ještě projít brankou ve zdi (ohradě), postavené kolem kostelního areálu. „Dnes jako by na ranní modlitbu zvonili poněkud dříve,“ pomyslíte si a zrychlíte krok.

...

Tu si povšimnete, že na vás u branky někdo čeká. Ruce má schovány pod pláštěm, jako by něco skrýval, i když si je možná jenom chrání před ranním chladem.

...

Jdete blíž, a konečně ho poznáváte. „Vždyť je to Boleslav, vida, taky si přivstal, možná má ještě něco na srdci. V poslední době dává bratr neustále více najevo nesouhlas s mou přátelskou politikou vůči Sasku, nemůže pochopit, že opačný postoj by vedl k další válce a krveprolévání... Bratr by si snad dal říct, kdyby ho neustále proti mně znovu nepopouzeli... No, nechme politiku, možná se chce bratr také jenom pomodlit.“

...

Jste již téměř u Boleslava, s radostí nad nečekaným setkáním ho pozdravíte.

...

Boleslav však na pozdrav neodpoví. Prudkým pohybem vytáhne ruku zpod pláště, a hle, má v ní meč. Chystá se vás udeřit.

...

Nyní příběh končí.

...

Je ráno 28. září roku 935 ve Staré Boleslavi.

...

Uvědomte si polohu svého těla... jak sedíte... pomalu napněte a uvolněte svaly na nohou... rukou... prsou... zádech a krku. Protáhněte se...

...

Nyní pomalu otevřete oči.

...

Odpovězte písemně na několik otázek.

OTÁZKY:

- 1) Popište kostelní areál, do kterého jste toho rána vstoupili.
- 2) Jak vypadal Boleslav, kterého jste před kostelem potkali (detaily oblečení, výška postavy, barva vlasů...)?
- 3) Co mohl pociťovat Václav, když jeho bratr jednal tak, jak jednal?

Otázky:

- 1) Popište kostelní areál, do kterého jste toho rána vstoupili.
- 2) Jak vypadal Boleslav, kterého jste před kostelem potkali (detaily oblečení, výška postavy, barva vlasů...)?
- 3) Co mohl pociťovat Václav, když jeho bratr jednal tak, jak jednal?

Odpovědi:

1)

2)

3)

4)

Nyní na chvíli převezmete úlohu knížete Václava v osudový den 28. září snad roku 935.

Je chladné podzimní ráno. Krajina je přikryta řídkou mlhou, všude panuje klid přerušovaný jen občasným vzdáleným ptačím křikem.

Oblečení v teplém kožíšku svižně kráčíte po kamenité pěšině směrem ke kostelíku. Při chůzi slyšíte svůj pravidelný dech a díky chladu vidíte mírné obláčky páry, které vydechujete.

Než se dostanete ke kostelíku, musíte ještě projít brankou ve zdi (ohradě), postavené kolem kostelního areálu. „Dnes jako by na ranní modlitbu zvonili poněkud dříve,“ pomyslíte si a zrychlíte krok.

Tu si povšimnete, že na vás u branky někdo čeká. Ruce má schovány pod pláštěm, jako by něco skrýval, i když si je možná jenom chrání před ranním chladem.

Jdete blíž, a konečně ho poznáváte. „Vždyť je to Boleslav, vida, taky si přivstal, možná má ještě něco na srdci. V poslední době dává bratr neustále více najevo nesouhlas s mou přátelskou politikou vůči Sasku, nemůže pochopit, že opačný postoj by vedl k další válce

a krveprolévání... Bratr by si snad dal říct, kdyby ho neustále proti mně znovu nepopouzeli... No, nechme politiku, možná se chce bratr také jenom pomodlit.“

Jste již téměř u Boleslava, s radostí nad nečekaným setkáním ho pozdravíte.

Boleslav však na pozdrav neodpoví. Prudkým pohybem vytáhne ruku zpod pláště, a hle, má v ní meč. Chystá se vás udeřit.

Nyní příběh končí.

Je ráno 28. září roku 935 ve Staré Boleslavi.

Otázky:

- 1) Jak mohl vypadat kostelní areál, do kterého Václav vstoupil?
- 2) Zkuste popsat Boleslava, jaké měl oblečení, výšku postavy, barvu vlasů.
- 3) Co mohl pociťovat Václav, když jeho bratr jednal tak, jak jednal?

Otázky:

- 1) Zachoval se Václav vůči svému bratru Boleslavovi správně? Odpověď zdůvodni.
- 2) Uveďte příklady situací, například z knihy nebo filmu, kdy ten, komu je ublíženo, to svému protivníkovi neoplatí (i když může).
- 3) Jak se zachovat, když vás zradí jeden z nejbližších?
- 4) Pokuste se pomocí dopisu poradit Boleslavovi, jak se má smířit se svým bratrem Václavem, odvrátit ho od zamýšleného činu.

Odpovědi:

1)

2)

3)

4)

28. ŘÍJEN – DEN VZNIKU SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKA

ANOTACE

28. říjen je v kalendáři uváděn jako Den vzniku samostatného československého státu. Toho dne roku 1918 proběhla celá řada událostí, které se dají chápat jako vznik Československého státu. Konkrétně toho dne došlo v Ženevě na jednání delegace Národního výboru, kterou vedl Karel Kramář, s představitelem protirakouského zahraničního odboje Edvardem Benešem k dohodě o vytvoření a politické formě samostatného československého státu. Obě delegace se dohodly na tom, že nový stát bude republikou, že prezidentem se stane Tomáš Garrigue Masaryk a předsedou vlády bude právě Kramář.

Téhož dne také Rakousko-Uhersko prostřednictvím svého ministra zahraničí přijalo takzvané Wilsonovy podmínky příměří, které obsahovaly i přijetí autonomie jednotlivých národů habsburské monarchie. Informace o těchto událostech vedly k živelným demonstracím, při kterých obyvatelstvo ničilo symboly Rakouska-Uherska a slavilo vznik nového státu.

Konečně večer 28. října 1918 vydal Národní výbor první zákon – zákon o zřízení samostatného státu československého – a také svolání, jež začíná slovy: „*Lide československý! Tvůj odvčký sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa.*“ Pod oběma těmito dokumenty bylo podepsáno pět politiků, pro které se později vžilo označení „Muži října“. Konkrétně šlo o Antonína Švehlu (předáka agrární strany a pozdějšího dvojnásobného premiéra), Aloise Rašína (pozdějšího důležitého ministra financí, který se však brzy stal obětí atentátu), Jiřího Stříbrného (tehdy národního socialistu, později mnohonásobného ministra a budoucího enfant terrible československé politické scény), Vavra Šrobára (zástupce slovenské politické reprezentace) a Františka Soukupa (sociálního demokrata, pozdějšího ministra a dlouholetého senátora).

Historie tohoto státního svátku je obdobně jako u jiných státních svátků dosti pohnutá. Jeho osudy záležely na měnících se politických podmínkách, včetně mezinárodního postavení českých zemí, a ideologickém směřování konkrétního politického systému.

Jako státní svátek se tento den slavil v období tzv. první republiky, tedy od roku 1918 do roku 1938. Za nacistické okupace byl 28. říjen jako státní svátek zrušen. Navzdory tomu se právě 28. října 1939 odehrála největší masová národní demonstrace, během které došlo ke střetům s nacistickou mocí. Nová moc neváhala použít zbraně a demonstrace si proto vyžádala několik obětí, mezi nimiž byl student medicíny Jan Opletal. Právě pro jeho mučednickou smrt, následné manifestace a uzavření českých vysokých škol ze strany nacistické moci je tento státní svátek provázán s dalším státním svátkem – 17. listopadem.

Po druhé světové válce se 28. říjen opět stal státním svátkem, avšak tím byl pouze do roku 1951. 28. říjen spojený s oslavou vzniku první republiky, tedy éry demokracie a svobody, byl trnem v oku komunistům. Proto jej již od konce války začali spojovat se znárodněním. Od roku 1952 do roku 1988 byl 28. říjen v oficiálním kalendáři připomínán jako Den znárodnění, v letech 1952–1975 byl zároveň dnem pracovního klidu, od roku 1975 pak jen významným dnem. Návrat 28. října mezi státní svátky v roce 1988 patřil k nemnoha projevům politického tání uvnitř komunistického Československa.

Po sametové revoluci se tomuto dni vrátil jeho původní status a dodnes patří k nejdůležitějším státním svátkům. Tuto skutečnost nezměnil ani fakt, že původně oslavovaný společný stát Čechů a Slováků, tedy Československo, byl na konci roku 1992 rozdělen. Česká republika 28. říjen nadále slaví jako státní svátek. Sousední Slovenská republika si jej připomíná jako památný den, mezi slovenské státní svátky však z různých důvodů nepatří.

Téma	28. říjen – Den vzniku samostatného Československa
Obsah	Vznik samostatného Československa – vyhlášení samostatnosti, vznik republiky
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák uvede základní fakta o vzniku samostatného Československa. KM: Žák zapisuje své znalosti a vědomosti do pojmových / myšlenkových map. KkVVN: Žák si tvoří vlastní názor na ne/důležitost reklamy v dnešní společnosti. KkJ: Žák prezentuje ve dvojici svoji myšlenkovou / pojmovou mapu.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Co je české, to je hezké Forma / metoda: samostatná práce Pomůcky: obrázky českých výrobků / produktů v minimální velikosti A4, pracovní list „České výrobky“ pro každého žáka, psací potřeby Čas: cca 5 minut Uvedení: Často se říká „šikovné české ručičky“. Neříká se tak nadarmo, je totiž několik českých výrobků a produktů, kteří se svojí kvalitou a vzhledem proslavili na celém světě. Popis aktivity: Učitel vyvěsí obrázky produktů a výrobků po třídě. Každý žák dostane pracovní list. Úkolem žáka je projít si všechny obrázky a splnit úkoly v pracovním listu. Reflexe: Reflexe probíhá formou společné prezentování odpovědí. Pojmenují se všechny výrobky a značky a města, ve kterých jsou vyrobeny. Dále je možné se zaměřit na poslední otázku PL – žáci jmenují další výrobky a vynálezy, která na obrázcích nejsou.
Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Reklama na samostatné Československo Forma / metoda: skupinová práce Pomůcky: textové podklady (pramenné materiály, podklad pro učitele „Vznik Československa“), flipy a fixy (a další psací potřeby) Čas: cca 20–30 minut Uvedení: V poslední době se pohybujeme ve světě plném reklam. Kamkoliv se podíváme, ať už otevřeme kterékoli noviny, zapneme televizi, všude na nás křičí reklamy. Zkuste se zamyslet nad tím, proč je reklama tak důležitá, jaké má znaky a společně vytvořte reklamu na samostatné Československo. Popis aktivity: Žáci se rozdělí do skupin po 4–6 žácích. Učitel připraví pro každou skupinu pramenné materiály. Každý skupina má k dispozici flip a psací potřeby. Úkolem každé skupiny je, aby na základě materiálů vytvořila reklamu na samostatné Československo.

	Úkolem žáků je v materiálech (prameny + případně materiál „Vznik Československa“) vyhledat, proč bylo/je důležité mít samostatný československý stát, tzn. spolužáky/posluchače informovat o výhodách a přednostech samostatného státu, přesvědčit je o jeho důležitosti. Reklama může mít formu plakátu, billboardu, novinové/časopisecké reklamy, TV/internetové reklamy (např. hraná scénka), případně jejich kombinace. Je nutné, aby byl učitel připraven žákům zodpovědět případné otázky týkající se tohoto tématu. Jako opora mu poslouží podklad pro učitele „Vznik Československa“ (tento podklad lze při této aktivitě, dle uvážení učitele, poskytnout i žákům). Reflexe: Žáci prezentují své reklamy. Učitel doplňuje reklamy o výklad o průběhu vyhlášení samostatnosti 28. 10. 1918 a vzniku republiky 14. 11. 1918.
Reflexe, hodnocení	Myšlenková (pojmová) mapa k 28. říjnu 1918 Forma/metoda: práce ve dvojicích, Mind Map Pomůcky: flip do každé dvojice, psací potřeby, případně sešit pro zápis Čas: cca 20 minut Uvedení: <i>Vznik samostatného Československa je v naší historii velmi důležitým mezníkem. Je tedy důležité si jednotlivá fakta opakovat. Pro zopakování využijeme myšlenkové/pojmové mapy.</i> Popis aktivity: Žáci dostanou do dvojice flip. Jejich úkolem je zapisovat vše, co se naučili nebo již znali k tématu vzniku samostatného Československa prostřednictvím myšlenkové/pojmové mapy. K zápisu mohou mít 2 možnosti: 1. Žáci si napíší doprostřed flipu „Vznik Československa“ a své znalosti a vědomosti zapisují různě k tomuto tématu tak, jak je to napadne. Mezi pojmy naznačují čáry souvislostí. 2. Žáci napíší „Vznik Československa“ na horní část flipu a zapisují své znalosti v jednotlivých patrech pod sebe, kdy se vždy další patro vztahuje k zájmu již zapsaným pojům, tudíž je dále rozvíjejí. Žáci dostanou instrukci, aby zapisovali pojmy v každém patře sestupně od obecnějších ke konkrétnějším. Opět naznačují čáry souvislostí. Reflexe: Myšlenkové/pojmové mapy lze vyvěsit po třídě nebo probíhá prezentace map ostatním dvojicím. Podle časových možností lze na tabuli zapisovat nejčastěji zapisovaná fakta a pojmy a udělat z nich shrnující zápis do sešitu.

ČESKÉ VÝROBKY

PRACOVNÍ LIST

Otázky:

- 1) O jakou českou značku se jedná?
- 2) V jakém českém městě se výrobek vyrábí?
- 3) Jaké další české výrobky znáte?

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

1) _____

2) _____

3) _____

ČESKÉ VÝROBKY

LIST S ŘEŠENÍM

Otázky:

- 1) O jakou českou značku se jedná?
- 2) V jakém českém městě se výrobek vyrábí?
- 3) Jaké další české výrobky znáte?

- 1) Baťa
- 2) Zlín

- 1) Tatra
- 2) Kopřivnice

- 1) Čezeta
- 2) Strakonice

- 1) Olomoucké tvarůžky
- 2) Loštice

- 1) Becherovka
- 2) Karlovy Vary

- 1) Koh-i-noor Waldes
- 2) Praha

- 1) Koh-i-noor Hardtmuth
- 2) České Budějovice

České země byly od roku 1620 součástí mnohonárodnostní rakouské monarchie. V jejím rámci postupně ztratily prakticky veškerou autonomii a také český jazyk se dostal do hluboké defenzivy. Zejména v **důsledku absolutisticko osvícenských reforem Marie Terezie a Josefa II.** v průběhu 18. století prošly české země silnou **vlnou centralizace** v rovině politické, administrativně-správní i jazykové.

Zejména **germanizace** spolu s mezinárodním ohlasem osvícenských myšlenek, díky němuž se národní otázka stala aktuální problémem, vyvolala **reakci v podobě procesu formování moderního českého národa – tzv. národní obrození.** Tento proces probíhal zhruba od poslední třetiny 18. století do poloviny století následujícího, a to současně s procesem transformace stavovského státu a hierarchicky uspořádané společnosti v moderní občanskou společnost. Poslední fáze národního obrození, datovaná do 40. let 19. století, se časově i obsahově překrývá se snahou prosadit národní a liberální myšlenky i v oblasti politiky.

V lůně českého národně liberálního tábora vzniká **koncepce tzv. austroslavismu**, kterou prosazovali jeho přední představitelé jako **Karel Havlíček Borovský** nebo **František Palacký.** Jádrem této koncepce byla obhajoba **existence Rakouska** ve formě **ústavního, liberalizovaného a federalizovaného státu se slovanskou většinou.** Státního útvaru, který bude představovat středoevropskou hráz vůči expanzivním choutkám sjednocujícího se Německa na jedné a Ruska na straně druhé. Zároveň bude svou povahou zamezovat rozdrobení středoevropského prostoru do malých, navzájem znesvářených států. V duchu této koncepce odmítla česká politická reprezentace svou účast na Frankfurtském sněmu, ale stavěla se i proti panslavistickým tendencím části společnosti. Tyto snahy vyvrcholily v angažmá české politické reprezentace v rámci revolučního roku 1848 a činnosti kroměřížského ústavodárného sněmu. První velkou **trhlinu dostala austroslavistická federalistická koncepce** porážkou revoluce a **nastolením Bachova absolutismu.**

Definitivní zmaření austroslavistické koncepce přineslo tzv. **rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867,** při kterém zůstaly **požadavky Čechů na autonomii zcela oslyšeny.** **České země** se v tomto uspořádání staly **součástí tzv. Předlitavska** a zůstaly od sebe nadále odtržené v rámci zemského zřízení. Česká politická reprezentace tak byla nucena bojovat na dvou frontách. První tvořila předlitavská politika, kde se čeští politici snažili vzdorovat centralismu Vídně. Druhou pak byly zemské sněmy Čech, Moravy a dílčím způsobem i Slezska, kde proti sobě často stáli Češi a Němci usilující o vůdčí postavení na této úrovni.

Období od rakousko-uherského vyrovnání do začátku první světové války je érou v mnoha ohledech plnou paradoxů. Ačkoli se Češi nedočkali autonomie a museli o své místo bojovat i na úrovni jednotlivých zemí, jejich politický vliv nebyl zanedbatelný. A to nejen díky podílu na obyvatelstvu a také na růstu bohatství. Dekády druhé poloviny 19. století umožnily všestranný rozvoj české společnosti. Společnost procházela rozsáhlou modernizací v podobě **urbanizace, industrializace, emancipace jedinců, sekularizace, nacionalizace** a postupně též **politické participace.** Vzdělávanost a sociální mobilita. Modernizace přinášela prostor pro volný čas a jeho trávení nejrůznějšími aktivitami, které vedly k **novým typům sdružování** a postupně začaly nahrazovat tradiční formy společenství. Byly tak položeny solidní **základy občanské společnosti,** jež byly přinejmenším dílčím způsobem zúročeny v éře první Československé republiky.

V prostředí mnohonárodnostního soustátí a stále více jazykově a etnický diferencovaného prostoru českých zemí samozřejmě též **rostl český nacionalismus.** Stal se **nejefektivnější formou integrace společnosti** a její mobilizace v důležitých momentech. Mezi takové mobilizační momenty lze řadit tzv. **táborové hnutí,** tedy sérii protestních akcí, které probíhaly v českých zemích v letech 1868–1871. Čeští politici a občané zde vyjadřovali svůj protest proti rakousko-uherskému vyrovnání a formulovali státoprávní požadavky. Tyto protestní akce symbolicky probíhaly na různých **horách a hradech v českých zemích.** Konalo se jich několik set a měly relativně masovou účast. Tábory lidu souvisely i s dalšími akcemi odporu, jakými bylo například **položení základního kamene Národního divadla v květnu 1868** nebo manifestační ignorování císařovy přítomnosti v Praze téhož roku v červnu. Táborové hnutí však nakonec úspěšné nebylo v důsledku odporu německé a maďarské politické reprezentace, které myšlenky na trialismus odmítly. **Padly tak zejména tzv. fundamentální články** dojednané roku 1871, tedy **pokus o česko-německé** vyrovnání omezený na úroveň českých zemí.

Po roce 1871 zvolila česká politická reprezentace novou strategii, tzv. **politiku pasivní rezistence,** spočívající v **bojkotování práce říšské rady.** Právě spor o tuto strategii však českou **politickou scénu rozdělil** na její **konzervativnější zastánce (tzv. staročechy)** a **liberálnější odpůrce (tzv. mladočechy).** **Spory mezi oběma skupinami** začaly ožívat zejména v 80. letech, kdy mladočeši stále více kritizovali nedostatečné výsledky (staro)české účasti ve vládě. V roce 1890 se obě uskupení znovu střetla, tentokrát při dalším pokusu o česko-německé vyrovnání (tzv. punktace). Zatímco staročechy jej iniciovali, mladočeši tuto dohodu odmítli a prakticky tím znemožnili její plnění. O rok později **mladočeši drtivě zvítězili ve volbách** do Říšské rady v etnický českých obvodech a ukončili tak éru dominance staročechů.

Na základě existence starších a etablování nových konfliktních linií („cleavages“), jaké představovaly dualismy mezi městem a venkovem, prací a kapitálem, církví a státem, resp. centrem a periferií, **vzniklo** právě v těchto desetiletích **několik** tzv. **politických táborů**. K nim čeští historici a politologové řadí **katolický, sociálně-demokratický** (dělnický), **národně-liberální, agrární** a **národně sociální** tábor. **Každý z těchto táborů** měl svého politického **reprezentanta v podobě** jedné či více **politických stran**. Jejich vznik a etablování do značné míry akcelerovaly volební reformy, které od 70. let postupně rozšiřovaly a demokratizovaly volební právo. Zásadní vliv měla zejména tzv. **Beckova volební reforma**, jež vstoupila v platnost v roce 1907 a jež **zavedla všeobecné, rovné, přímé a tajné volební právo pro muže nad 24 let věku**. I v Rakousku-Uhersku tak začíná věk masové politiky.

Ani jedna z relevantních politických stran si přese všechny tyto peripetie, úspěchy a porážky ještě v roce 1914, kdy vypukla první světová válka, nedokázala představit existenci českých zemí mimo rámec habsburské monarchie. Tyto myšlenky žily snad jen mezi několika intelektuály, kteří však patřili k okrajovým skupinám společnosti a v politice nehráli významnější úlohu.

První světová válka však **otřásla** pozicemi a **postoji všech evropských společností**. Odolat nemohla ani společnost česká. Na počátku války byla – navzdory sympatiím vůči Srbům a později i Rusům – povětšinou loajální vůči monarchii a panovnickému rodu. Faktorů, které vyvolaly změny v jejím postoji, byla celá řada. Prvním z nich byl samotný fakt, že Rakousko-Uhersko vstoupilo do války proti několika státům obývaným slovanskými národy. Druhou příčinou byla **císařská rozhodnutí**, která **rušila základní ústavní práva, nařizovala prodlouženou pracovní dobu a zaváděla tuhou cenzuru a další perzekuční opatření**. Mezi nimi nechybělo **zatýkání a politické procesy proti nacionalistům, antimilitaristům a pacifistům**. Zásadním faktorem byly také vysoké ztráty na životech mezi českými vojáky. V důsledku toho se především na **východní frontě začala šířit dezerce**, čímž **vznikal potenciál pro vznik československých legií**. Později se **přidaly i hospodářské a sociální problémy**, provázené drastickým zhoršováním zásobovací situace. Nemalou úlohu pak ve změně postojů sehrála i **zahraniční akce vedená T. G. Masarykem** a jeho spolupracovníky, která **od roku 1915 získávala podporu části domácího odboje** (skupina Maffie). V reakci na to úřady ještě více zpřísnily perzekuci. K trestu smrti byly odsouzeny dvě **klíčové postavy domácího odboje – Karel Kramář a Alois Rašín**. Ačkoli oba později dostali milost, v české společnosti to zanechalo další hlubokou stopu.

Novou politickou koncepcí, jež počítala se zásadní proměnou postavení českých zemí po skončení války, prosazovala vůdčí osobnost českého protirakouského odboje v zahraničí – poslanec Říšské rady **Tomáš Garrigue Masaryk**. Masaryk dobře obeznámený

s řadou důležitých okolností války **očekával vojenskou porážku Centrálních mocností**. Tu hodlal využít k **rozbití Rakouska-Uherska a vytvoření samostatného československého státu**, jenž měl vzniknout **spojením historických českých zemí a Slovenska**, které dosud patřilo k uherské části monarchie. Na podporu tohoto plánu Masaryk a jeho **nejbližší spolupracovníci Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik** vytvořili **konstrukt československého národa**, složeného ze dvou větví – **Čechů a Slováků**. Zahraniční odboj proti monarchii našel na počátku války odezvu především u českých krajanských komunit v zahraničí. Diplomatické úsilí o uznání práva Čechů a Slováků na sebeurčení a samostatnost vydatně podporovaly jednotky dobrovolníků (legie), které se zapojily do války na straně Dohody. O jejich organizaci se nejvíce zasloužil Štefánik, který sám byl vysokým francouzským důstojníkem.

Po Masarykově odchodu do zahraničí vznikl **hlavní orgán domácího odboje**, zvaný **Maffie**, který řídil **zpravodajskou a konspirační činnost**, předávání informací a udržoval spojení se zahraniční částí odboje. Maffie od počátku stála na důsledně prodohodových pozicích. V jejím čele se kromě Kramáře, Rašína a Beneše vystřídali i starosta Sokola Josef Scheiner a advokát a především pozdější kancléř čs. prezidentů Přemysl Šámal. Zejména díky konspiračním schopnostem posledně jmenovaného nebyla Maffie nikdy odhalena, přestože se do její práce zapojilo na 200 osob.

Většina domácí politické reprezentace však dlouho otevřeně **podporovala válečné úsilí Centrálních mocností**. V této své aktivistické politice setrvala ještě na konci roku 1916, o čemž nejlépe svědčí **prohlášení Českého svazu z listopadu 1916**, který vznikl jako sdružení takřka všech českých poslanců říšské rady. Situace se začala měnit až na sklonku války. Důležitým předělem byla **smrt císaře Františka Josefa I.**, kterého v listopadu 1916 na trůně vystřídal Karel I. Nový panovník se pokoušel zabránit rozpadu své říše významně vstřícnějším postojem vůči požadavkům různých národnostních menšin a začal připravovat federalizaci mocnářství. Amnestoval také Kramáře a Rašína, kteří se tak mohli vrátit ke své odbojové práci.

První politický orgán zahraničního odboje tzv. Český komitét zahraniční vznikl koncem října 1915. Ten už v listopadu 1915 formuloval **Prohlášení Českého komitétu zahraničního**, ve kterém formuloval své úsilí o vzniku samostatného československého státu. Prvním domácím veřejným prohlášením, které požadovalo sebeurčení českého národa, se stal **Manifest českých spisovatelů**, zveřejněný v květnu 1917. Prohlášení adresované českým poslancům Říšské rady podepsalo přes 200 českých spisovatelů, novinářů a vědců. Signatáři v něm požadovali, aby poslanci přestali být loajální k Habsburkům a podporovali práva českého národa. Následovalo květnové **Státoprávní prohlášení Českého svazu**, které při zahájení Říšské rady přednesl František Staněk. V něm byl vyjádřen požadavek

transformace říše ve spolkový stát jednotlivých národů a právo českého národa na se-
beurčení ve spojení se Slovenskem. Právě spisovatelé pak v dubnu 1918 složili Národní
přísahu, v níž se jasně vyslovili pro samostatnost. Domácí politici se poprvé pro osamo-
statnění českých zemí vyslovili teprve na počátku ledna 1918 při tzv. **Tříkrálové deklaraci**,
kterou reagovali na jednání o separátním míru s Ruskem, na něž nebyli pozváni zástupci
jednotlivých národů. V dubnu roku 1918 v pražské Obecním domě vystoupil spisovatel
Alois Jirásek s projevem označovaným jako **Národní přísaha**, ve kterém se politici, spiso-
vatelé a umělci poprvé společně a jednoznačně přihlásili k touze po samostatném česko-
slovenském státě. Autorství textu se nejčastěji připisuje právě Jiráskovi a sociálnědemo-
kratickému politikovi a právníkovi Františku Soukupovi, který byl jedním z mužů 28. října

a spoluautorem prvních zákonů Československé republiky. V červenci 1918 došlo k **obno-
vení Národního výboru**, jehož složení odráželo výsledky posledních voleb do Říšské rady
a jehož hlavními úkoly byly příprava převzetí státní moci a vypracování klíčových zákonů
nového státu. V čele Národního výboru stanula skupina pěti českých politiků (Alois Rašín,
Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár). Ti **28. října 1918** vydali
jako reakci na demonstrace probíhající v ulicích pražských jménem **Národního výboru
provolání** o vzniku republiky. V též den pak vyhlásili **zákon o zřízení samostatného státu
československého**. Národní výbor se prohlásil **Revolučním národním shromážděním**,
které dne **14. 11. 1918** vyhlásilo **republikánskou formu státu** a zvolilo **T. G. Masaryka
prezidentem** nově vzniklé **republiky**.

Všecky české strany domáhaly se samostatnosti národa posud v rámci Rakouska-Uherska, průběh bratrovražedné války a bezohledné násilí Vídně nutí nás domáhat se samostatnosti bez ohledu na Rakousko-Uhersko. Usilujeme o samostatný československý stát. Český národ se přesvědčil, že se musí starat sám o sebe. Rakousko poraženo nejen Ruskem, nýbrž i tím malým, tak opovrhovaným Srbskem a stalo se dependencí Německa, dnes pod vedením Berlína na chvíli se zotavilo, ale to zoufalé napětí sil nás nemýlí, jest jen důkazem, že Rakousko-Uhersko již abdikovalo. Ztratili jsme důvěru v životnost Rakouska-Uherska, neuznáme již jeho oprávněnost, svou neschopností a nesamostatností podalo celému světu důkaz, že slovo o nutnosti Rakouska je překonáno a právě touto válkou naprosto vyvráceno. Ti, kdo hájili možnost, ba nutnost Rakouska-Uherska – a byl to jednu dobu sám Palacký – chtěli federativní soustátí rovnoprávných národů a zemí, avšak Rakousko-Uhersko dualistické stalo se potlačovatelem neněmeckých a nemadžarských národů, je překážkou míru v Evropě a zvrhlo se v pouhý nástroj dobývačností Německa na východ bez vlastního pozitivního cíle, neschopno vytvořit organický státní celek rovnoprávných, svobodných a kulturně pokračujících národů.

Českému poselstvu na říšské radě!

Obracíme se k Vám, pánové, ve velké době našeho národního života, v době, za niž všichni budeme odpovídati celým staletím. Obracíme se k Vám, k poselstvu českého lidu, dobře vědouce, že my čeští spisovatelé, osobnosti v našem životě veřejně činné a známé, máme nejen právo, nýbrž i povinnost, mluvit za rozhodnou většinu českého světa kulturního a duchovního, ba i za národ, jenž sám promluvit nemůže. Co nejdříve sejde se říšská rada a politickému zastupitelstvu českého národa naskytne se poprvé za války příležitost, aby z její tribuny projevilo všechno, co se dosud projevit nemohlo ani tiskem, ani jiným veřejným způsobem ... Nuže, pánové, aspoň tam buďte pravdivými mluvčími svého národa, aspoň tam povězte státu i světu, co Váš národ chce a na čem trvá! Aspoň tam splňte svou svatosvatou povinnost a zastaňte se českých práv a českých požadavků v této nejosudovější době světových dějin způsobem nejrozhodnějším a nejobětavějším, neboť nyní rozhoduje se o českém osudu na celá staletí! ... Teď však se otevírají brány rakouského parlamentu, a politickým zástupcům národů poprvé se naskytá příležitost, aby, budou-li chtít, svobodně mluvili a jednali. Cokoliv řeknou a cokoliv ujednají, uslyší se nejenom doma, nýbrž i v celé Evropě, ba v zámoří. Na Vás pánové, jakožto na mluvčí československého národa pohlížeti budou dnešek i budoucnost, a není sporu, čeho po Vás žádají. ... Evropa demokratická, Evropa národů svéprávných a svobodných jest Evropou zítřka a budoucnosti. Národ žádá po Vás pánové, abyste byli s touto velkou dějinnou chvílí, abyste jí věnovali všechny své schopnosti, abyste jí obětovali všechny jiné zřetele, abyste v té chvíli jednali jako mužové nezávislí, mužové bez všelikých závazků a prospěchův osobních, mužové svrchovaného mravního a národního vědomí. Nedovedete-li učiniti zadost všemu, čeho národ po Vás žádá a co Vám ukládá, vzdejte se raději svých mandátů, prve než na říšskou radu vejdete, a odvolejte se k své nejvyšší instanci: k svému národu!

V Čechách a na Moravě, v květnu 1917

STÁTOPRÁVNÍ PROHLÁŠENÍ ČESKÉHO SVAZU NA ŘÍŠSKÉ RADĚ (30. 5. 1917)

PRACOVNÍ LIST

Poselství českého národa vychází z hlubokého přesvědčení, že nynější dualistický útvar vytvořil k patrné újmě celkových zájmů národy vládnoucí a potlačované a že k odstranění každého nadprávní národnostního a k zabezpečení všestranného vývoje každého národa v zájmu celé říše a dynastie je nezbytno přetvoření mocnářství habsbursko-lotrinského ve spolkový stát svobodných a rovnoprávných národních států. Opírajíce se proto v této dějinné chvíli o přirozené právo národní na sebeurčení a svobodný vývoj, posílení nad to u nás nezadatelnými právy historickými a státními akty, plně uznanými, budeme se v čele svého lidu domáhati sloučení všech větví českoslovanského národa v demokratický český stát, při čemž nelze opomenouti i větve slovenské, žijící v souvislém celku s historickou vlastí českou.

PROHLÁŠENÍ NÁROKŮ NA STÁTNÍ SAMOSTATNOST OD ČESKÝCH POSLANCŮ 6. 1. 1918 / TŘÍKRÁLOVÁ DEKLARACE

PRACOVNÍ LIST

My poslancové národa českého prohlašujeme, že mír, který by národu našemu nepřinesl spravedlnost a svobody, nemohl by pro něj býti mírem, nýbrž jen počátkem nového mohutného a důsledného zápasu za státní samostatnost, v němž by národ náš najal veškeré své síly hmotné a mravní až do krajnosti a v tomto bezohledném boji neustal až do šťastného konce.

Národ náš se hlásí o tuto svou samostatnost, opíraje se o své historické právo státní a jsa všecek prodchnut vřelou touhou, aby ve svobodné soutěži s jinými národy svobodnými a ve svém státě svrchovaném, plnoprávném, demokratickém, sociálně spravedlivém i na rovnosti všeho občanstva vybudovaném a v hranicích historických zemí a sídel svých a své větve slovanské přispěti mohl k novému velkému rozvoji lidstva, založenému na volnosti a bratrství přiznávaje v tomto státě národním menšinám plná, rovná práva národní.

NÁRODNÍ PŘÍSAHA ČESKÝCH SPISOVATELŮ (13. 4. 1918)

PRACOVNÍ LIST

Nechtěli jsme a nechceme nežli žíti životem svobodným a samostatným, spravovati osudy své pod vlastní svrchovaností a budovati nepoutáni a volni bytí svoje, jak o to usiluje každý uvědomělý národ po všem kulturním světě. To je právo naše nejposvátnější! Právo národní i mezinárodní národa, jenž má zásluhy o kulturu světovou a jenž svou vzdělaností, svými silami mravními a svým rozvojem hospodářským s hrdostí se postavil vlastní prací svou do první řady demokratických národů světa. Taková je jednotná a svorná vůle národa...

Tak zde stojíme! A v pevné, nezlomné důvěře v konečné vítězství nejsvětějších práv svých, v důvěře ve vítězství spravedlnosti, ve vítězství práva nad násilím, svobody nad porobou, demokracie nad výsadami a pravdy nad klamem ve velikém rozhraní dějin světových zvedáme ruce své, a při drahé památce předků, před očima vzkříšeného národa a nad hroby padlých v mohutném souzvuku všech duší svých slibujeme dnes a pro všechnu budoucnost: Zůstaneme, kde jsme stanuli! Věrní práci, věrní v zápase, věrní v utrpení, věrní až do hrobu! Vytrváme, dokud nezvítězíme! Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa!

PROVOLÁNÍ NÁRODNÍHO VÝBORU (28. 10. 1918)

PRACOVNÍ LIST

Lide československý!

Tvůj odvěký sen stal se skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných, svobodných, kulturních států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný a oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu svého státu.

Lide československý! Vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový svobodný člen velké rodiny samostatných svobodných národů.

Novými činy v těchto chvílích zahajují se nové, bohdá slavné dějiny Tvoje. Nezklameš očekávání celého kulturního světa, který se žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti a na Sibiři. Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: Československá legie. Bud' si stále vědom, že jsi občanem československého státu nejen se všemi právy, nýbrž i povinnostmi.

Na počátku velikého díla ukládá Ti Národní výbor, ode dneška Tvá vláda, aby Tvé chování a Tvá radost byly důstojny velké chvíle nynější. Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson nesmí býti zklamáni ve svém přesvědčení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti, ni jediným rušivým činem nesmí býti zkaleny nynější veliké okamžiky, ni jediný z Vás nesmí se dopustiti ničeho, co by mohlo vrhnouti stín na čisté jméno národa.

Každý z Vás musí bezvýhradně šetřiti všeho, co jinému jest svato.

Svobody osobní, majetku soukromého nesmí býti dotčeno. Podrobte se bezvýhradně rozkazu Národního výboru.

V Praze, dne 28. října 1918.

Za Národní výbor československý:

Dr. Fr. Soukup v. r., Dr. Vavro Šrobár v. r. Antonín Švehla v. r., Jiří Stříbrný v. r. JUDr. Al. Rašín v. r.

ZÁKON O ZŘÍZENÍ SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKA

PRACOVNÍ LIST

11/1918 Sb.

ZÁKON

Národního výboru československého

ze dne 28. října 1918

o zřízení samostatného státu československého

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Čl. 1

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor.

Čl. 2

Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl. 3

Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.

Čl. 4

Zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem.

Čl. 5

Národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

JUDr. Al. Rašín v. r.

Ant. Švehla v. r.

JUDr. Fr. Soukup v. r.

Jiří Stříbrný v. r.

Dr. Vavro Šrobár v. r.

17. LISTOPAD – DEN BOJE ZA SVOBODU A DEMOKRACII

ANOTACE

Tento státní svátek odkazuje na dvě důležité dějinné události, které od sebe dělí půlstoletí. Klíčovou úlohu v nich sehráli studenti českých vysokých škol, kteří se za různých historických okolností postavili na odpor proti nedemokratickému režimu.

Prvním historickým milníkem je uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939, tedy v období tzv. protektorátu. Tento den je po celém světě známý jako *Mezinárodní den studentstva*. 28. října 1939, u příležitosti výročí založení samostatné československé republiky, proběhly v Praze velké protinacistické demonstrace. Ty byly okupačním režimem násilně potlačeny. Jednou z obětí byl i student medicíny Jan Opletal, který byl postřelen a následně zranění o několik dní později podlehl. Následující protesty a nepokoje po Opletalově pohřbu 15. listopadu byly bezprostřední záminkou pro to, aby vedení nacistického Německa v čele s Adolfem Hitlerem rozhodlo o uzavření všech českých vysokých škol. K tomu došlo právě 17. listopadu. V celé zemi navíc nacistické bezpečnostní složky uskutečnily masivní razii proti vysokoškolákům. Proběhlo rozsáhlé zatýkání zejména mezi předními činníky studentských organizací. Více než tisícovka studentů byla internována v koncentračním táboře Sachsenhausen. V bývalých ruzyňských kasárnách pak nacisté bez soudu popravili devět studentských vůdců.

Druhá událost se odehrála přesně o padesát let později, v roce 1989. Tehdejší připomínka výročí nacistických represí přerostla v demonstraci proti komunistickému režimu. Původně povolený pietní akt studentů pražských vysokých škol se rychle proměnil v otevřený protest proti tehdejšímu režimu. Dav skandoval hesla odmítající tehdejší představitele KSČ v čele s Milošem Jakešem a požadující svobodné volby či zrušení mocenského monopolu komunistické strany. Účastníci zároveň nepokrytě vyjadřovali podporu Chartě 77 a Václavu Havlovi a provolávali slávu zakladateli první demokratické republiky T. G. Masarykovi. Shromáždění nakonec bylo tvrdě potlačeno a akce odstartovala sametovou revoluci, která vedla ke svržení totalitního režimu v Československu.

Od roku 2000 jsme si státní svátek připomínali jako *Den boje za svobodu a demokracii*. Dne 2. března 2016 odhlasovali poslanci přejmenování státního svátku na *Mezinárodní den studentstva a den boje za svobodu a demokracii*. Tento krok však kritizovali někteří pravicoví opoziční poslanci a historici. Podle nich by přijetí takového zákona znamenalo návrat před rok 1989. V komunistickém období v Československu se den studentstva oficiálně slavil a k 17. listopadu se pravidelně sjížděly špičky studentských hnutí z celého východního bloku. Vytvořily mezinárodní svaz studentstva, který se stal nástrojem komunistického režimu. Poslanci schválený návrh zákona byl ve finále zamítnut Senátem a tak tento název nikdy nevešel v platnost. Kdyby návrh prošel, změna názvu by pak výrazně odkazovala na události

17. listopadu 1939 než na samotný pád komunistického režimu. V prosinci 2018 schválili poslanci změnu názvu svátku na *Den boje za svobodu a demokracii a Mezinárodní den studentstva*. Tento návrh Senát schválil a novela zákona vstoupila v platnost 1. dubna 2019.

V pátek 17. listopadu se po ukončení piety na Albertově vydal průvod k pochodu na Vyšehrad ke hrobu Karla Hynka Máchy, kde byla demonstrace organizátory ukončena. Po skončení oficiální části se ale část shromážděných neplánovaně vydala do centra města směrem k Václavskému náměstí. Na Národní třídě v prostoru Perštýna u obchodního domu Máj bylo kordonem policistů a za pomoci obrněných transportérů čelo demonstrace zastaveno. Účastníci si sedli před pořádkovými jednotkami na zem a lidé v předních liniích začali před policisty zapalovat svíčky. Jako výraz nenásilí začaly některé dívky spontánně zasunovat za štíty příslušníků Veřejné bezpečnosti květiny. Policejní těžkoooděnci z Pohotovostního pluku mezi tím uzavřeli okolní ulice a zároveň dalším kordonem zablokovali davu ústupovou cestu Národní třídou směrem zpět k Národnímu divadlu. Dva až tři tisíce demonstrantů tak zůstalo sevřeno v obklíčení mezi dvěma policejními kordony a pokračovalo v pokojném a nenásilném protestu za provolávání hesla „*Máme holé ruce!*“. Velení bezpečnostních složek se však rozhodlo demonstraci násilně rozptýlit. Policisté začali demonstranty z obou stran stlačovat a surově bít obušky. Ačkoliv byli účastníci demonstrace vyzýváni k rozchodu, sami policisté všechny únikové cesty zablokovali a nebylo kudy odejít. Pro demonstranty, kteří se přece jen pokoušeli dostat ze stísněného davu, byly vytvořeny takzvané uličky, kde je čekalo další brutální bití. Někteří účastníci byli zatčeni a v poutech naloženi do připravených autobusů, jiní byli odvezeni k ošetření do pražských nemocnic – během zásahu bylo zraněno bezmála 600 lidí.

17. listopad 1989 se stal symbolickým i faktickým počátkem konce komunistického režimu v tehdejší Československu a i proto dnes právem patří k nejvýznamnějším státním svátkům v České republice. Koncem 80. let došlo v Československu k mírnému uvolňování režimu zejména v ekonomické a kulturní oblasti. To otevřelo opozici prostor k větší aktivitě a zejména v posledních letech před 17. listopadem se stále častěji pořádaly protirežimní demonstrace. Významný vliv na vývoj u nás i v celém komunistickém bloku měly zejména události v Sovětském svazu, kde pod vedením vůdce sovětských komunistů Michaila Gorbačova probíhala takzvaná perestrojka čili jakási politická i ekonomická liberalizace režimu. V důsledku tohoto mezinárodního vývoje i v důsledku hromadění hlubokých politických, ekonomických a sociálních problémů se komunistické režimy ve střední a východní Evropě začaly jeden po druhém hroutit. Po nekompromisním zákroku proti studentům 17. listopadu na Národní třídě nabraly události rychlý spád i u nás. Dveře na cestě k demokracii byly otevřeny.

Téma	17. listopad – Den boje za svobodu a demokracii
Obsah	Totalita, demokracie, demokratické hodnoty, prezident
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák uvede klíčové demokratické hodnoty. KM: Žák dokáže analyzovat politický projev a na základě něho vyplnit pracovní list. KkVVN: Žák prezentuje politické názory a vyjádří svůj ne/souhlas k nim. KkJ: Žák aktivně vystupuje při diskusi nad demokratickými hodnotami.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Kvíz Forma / metoda: samostatná práce Pomůcky: nakopírovaný pracovní list „Kvíz“ pro každého žáka Čas: cca 5 minut Uvedení: <i>O Sametové revoluci jistě každý z vás slyšel. Je to velký mezník našich moderních dějin. Přinesla nám svobodu a demokracii, demokratické volby, ale i nové výzvy a příležitosti.</i> Popis aktivity: Každý žák dostane „Kvíz“. Úkolem každého je samostatně jej co nejrychleji vypracovat. Nejrychlejší žáci mohou být odměněni (plusové body, malá jednička). Kvíz je zaměřený na prekoncepty žáků a dává možnost prožití úspěchu i méně nadaným žákům. Učitel stanoví vlastní pravidla ukončení aktivity – například časové omezení (3 minuty) nebo pět nejrychlejších žáků apod. Reflexe: Reflexe probíhá formou společné kontroly kvízových otázek.
Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Projevy prezidentů Forma / metoda: práce ve dvojicích Pomůcky: pracovní listy „Projev prezidenta Ludvíka Svobody (1970)“ a „Projev prezidenta Václava Havla (1990)“, pracovní list „Projevy prezidentů“, PC s hudebním reproduktorem Čas: cca 30–40 minut (dle rozhodnutí, zda bude puštěna audionahrávka) Uvedení: <i>Naše země v posledních sto letech prožila mnoho změn. Prožila dvě světové války, změny režimů, několik prezidentů demokratických i nedemokratických, střídavě demokracii i totalitu. Zažili jsme lež i pravdu, lásku i nenávist.</i> Popis aktivity: Žáci dostanou do dvojic nakopírované projevy prezidentů – Ludvíka Svobody a Václava Havla. Oba projevy od sebe dělí dvacet let. K projevům žáci dostanou i pracovní list „Projevy prezidentů“ pro zapisování informací a odpovědí. Projevy jsou zkrácené tak, aby zachycovaly informace důležité a zásadní pro vyplňování pracovního listu.

	V případě technického vybavení třídy učitel žákům oba projevy pustí z on-line odkazů uvedených na pracovních listech, nejprve Ludvíka Svobody a poté Václava Havla. I v tomto případě dostanou žáci nakopírované zkrácené projevy obou prezidentů, aby se k nim mohli při vyplňování pracovních listů vrátit. Reflexe: Učitel náhodně vybírá žáky a vyzývá je k přečtení svých odpovědí. Pokud se odpovědi ostatních podobají, lze pokračovat v dalších otázkách. Pokud se liší nebo jsou nesprávné, je nutné informace upřesnit a žáky navést ke správným/uceleným odpovědím. Poslední otázka, které se týká vlastních názorů a posítů žáci čtou na základě dobrovolnosti.
Reflexe, hodnocení	Nákup v Tuzexu Forma/metoda: společná skupinová práce, diskuse Pomůcky: tabule/velký flipchart, psací potřeby, pracovní list „Nákup v Tuzexu“ Čas: cca 10 minut Uvedení: <i>V Tuzexu se prodávalo nedostatkové zboží. Aby lidé mohli v Tuzexu nakupovat, museli mít bonu, speciální platidlo. V dnešní době se mluví o úpadku naší demokracie a demokratických hodnot. Představ si, že jsi dostal pět bonů. Za ně si můžeš „nakoupit“ hodnoty, o kterých si myslíš, že nám v dnešní společnosti nejvíce schází, jsou nedostatkové a musíme se o ně hodně starat, abychom o ně nepřišli. Každá hodnota „stojí“ jeden bon, tudíž můžeš zvolit maximálně pět hodnot.</i> Popis aktivity: Učitel na tabuli nebo flipchart připevní obrázek Tuzexu a bonu (pracovní list „Nákup v Tuzexu“). Úkolem žáků je, aby se zamysleli nad tím, které demokratické hodnoty dnešní společnosti schází, případně kterých je nedostatek a o které bychom se měli nejvíce starat. Žáci chodí po jednom samovolně k tabuli/flipchartu a zapisují tyto hodnoty (např. svoboda slova, rovnoprávnost apod.). Varianta – žáci dostanou do dvojic pracovní list „Nákup v Tuzexu“, nejprve doplňují v lavicích, pak učitel vyvolává jednotlivé dvojice a doplňuje na obrázek na tabuli nebo flipchartu. Reflexe: Učitel vyzve žáky, aby diskutovali nad tím, jaké hodnoty se na tabuli/flipchartu objevily a co můžeme udělat pro to, abychom o tyto hodnoty nepřišli. Pokud během diskuse vyvstane další chybějící nebo ohrožená hodnota, připiše se k ostatním.

Vyber správnou odpověď. Jen jedna je správná.

Proč se revoluce v roce 1989 nazývá sametová?

- a) protože revolucionáři nosili sametové oblečení
- b) protože byla klidná, nikdo při ní nezemřel
- c) protože samet pochází z ČR
- d) podle hesla, které protestující používali

Jak se nazývalo politické hnutí, které vzniklo v návaznosti na sametovou revoluci?

- a) Občanské fórum
- b) Občanská iniciativa
- c) Občanské sdružení
- d) Občanská společnost

Kde v Praze probíhala demonstrace dne 17. 11. 1989?

- a) na Malé Straně
- b) na Pankráci
- c) na Albertově
- d) na Václavském náměstí

Jaká květina byla v době komunistické vlády nejoblíbenější?

- a) tulipán
- b) sedmikráska
- c) karafiát
- d) růže

Jak se jmenovala rozhlasová stanice, které podávala informace bez cenzury?

- a) Svobodná Evropa
- b) Svobodná Asie

- c) Svobodná Afrika
- d) Svobodná Amerika

Kdo byl pro Československo v době komunistické vlády vzorem, vůdcem a bratrem?

- a) USA
- b) Sovětský svaz
- c) Francie
- d) Čína

Jaká věc byla symbolem ukončení totalitní moci?

- a) klíče
- b) hodiny
- c) odpadkový koš
- d) zrcadlo

Kdo byl hlavní postavou sametové revoluce?

- a) Václav Klaus
- b) Václav Havel
- c) Miloš Zeman
- d) Ludvík Svoboda

Najdi čtyři hesla sametové revoluce.

XXHXXAXVXEXXXLXXNXAXXHXRAXXXD

EŠOKODEŠEKAJ

ZZYZBZZZLOZZVZZZÉZNDZZZZOBZZOZVZZSZZZ

XCVMABCMÁMEOPZDXSVTHOLÉBFDSRUCEFR

Vyber správnou odpověď. Jen jedna je správná.

Proč se revoluce v roce 1989 nazývá sametová?

- a) protože revolucionáři nosili sametové oblečení
- b) protože byla klidná, nikdo při ní nezemřel**
- c) protože samet pochází z ČR
- d) podle hesla, které protestující používali

Jak se nazývalo politické hnutí, které vzniklo v návaznosti na sametovou revoluci?

- a) Občanské fórum**
- b) Občanská iniciativa
- c) Občanské sdružení
- d) Občanská společnost

Kde v Praze probíhala demonstrace dne 17. 11. 1989?

- a) na Malé Straně
- b) na Pankráci
- c) na Albertově**
- d) na Václavském náměstí

Jaká květina byla v době komunistické vlády nejoblíbenější?

- a) tulipán
- b) sedmikráska
- c) karafiát**
- d) růže

Jak se jmenovala rozhlasová stanice, které podávala informace bez cenzury?

- a) Svobodná Evropa**
- b) Svobodná Asie

- c) Svobodná Afrika
- d) Svobodná Amerika

Kdo byl pro Československo v době komunistické vlády vzorem, vůdcem a bratrem?

- a) USA
- b) Sovětský svaz**
- c) Francie
- d) Čína

Jaká věc byla symbolem ukončení totalitní moci?

- a) klíče**
- b) hodiny
- c) odpadkový koš
- d) zrcadlo

Kdo byl hlavní postavou sametové revoluce?

- a) Václav Klaus
- b) Václav Havel**
- c) Miloš Zeman
- d) Ludvík Svoboda

Najdi čtyři hesla sametové revoluce.

HAVEL NA HRAD
JAKEŠE DO KOŠE
SVOBODNÉ VOLBY
MÁME HOLÉ RUCE

PROJEV PREZIDENTA LUDVÍKA SVOBODY (1970)

PRACOVNÍ LIST

Drazí moji spoluobčané.

Na prahu nového roku vás všechny srdečně zdravím.

Bývá to už tak, že se v tento den zamýšlíme nad tím, co radostného i neradostného jsme prožili v roce uplynulém. Loňský rok nebyl snadný. Naopak, byl to jeden z nejobtížnějších a nejsložitějších v životě naší země.

Nechci se pouštět do jeho podrobného hodnocení. Naprostá většina z nás si z celého srdce přeje, aby se naše republika dobře a úspěšně rozvíjela; abychom všichni mohli v dobré pohodě pracovat pro lepší zítřek nás a našich dětí. A právě k tomu vytvořil uplynulý rok přes všechny obtíže a problémy důležité základy a předpoklady. Základy, bez nichž by zdravý vývoj naší země nebyl vůbec možný.

Předně je to skutečnost, že jsme našli dost sil, vůle i rozhodnosti, abychom překonali vážné krize a vyvedli zemi na cestu skutečné konsolidace. Vítězství jednoznačné orientace na socialistický rozvoj naší vlasti podle leninských principů je naším společným úspěchem a spolehlivým základem do budoucna. A máme dost vůle, sil i odhodlání dovést tento vývoj a uskutečnit pozitivní program další výstavby naší země. Program, zabezpečující všestranný rozvoj našeho národního bohatství – ekonomiky, kultury i talentu lidí.

Druhým základem našeho dalšího rozvoje je výrazné posílení vedoucí role komunistické strany a upevnění jejího vedení. Vývoj sám potvrdil, že jen ona může a musí být silou řídící skutečně pokrokový vývoj naší země, naší společnosti.

...

Svou odpovědnou roli v úsilí o nový rozkvět naší vlasti ovšem komunisté nemohou plnit sami. Musí se opírat především o dělnickou třídu i o rolníky a příslušníky inteligence; pracovat spolu s nimi a pro ně, trpělivě je získávat pro aktivní účast ve veřejném a hospodářském životě.

...

Třetí jistotou, na níž jediné můžeme stavět svou budoucnost, jsou naše těsné přátelství a spojenecké svazky se Sovětským svazem. Ani jeden zásadní problém jak našeho dalšího rozvoje, tak i našeho mezinárodně politického postavení bychom nebyli schopni řešit bez obnovení plné vzájemné důvěry a spolupráce se Sovětským svazem i druhými socialistickými zeměmi.

...

Přesto však mne události minulého období opravňují k přesvědčení, že je v našich silách uhájit a vydobýt mír pro naši planetu. Zajistit pokojný rozvoj a bezpečnost pro naši zemi. Síly míru a pokroku rostou přes všechny obtíže a problémy. V letošním roce oslaví celý pokrokový svět 100 let od narození V. I. Lenina. Jeho ideje stále mocnější silou ovlivňují běh světa. Pomáhají stamiliónům lidí, národům celého světa v zápase za pokrok, za národní svobodu a za mír.

Naše republika v tomto zápase není a nemůže být divákem, ale aktivním účastníkem. Tím významnějším, čím pevněji se opírá o těsnou spolupráci se Sovětským svazem a druhými zeměmi světového socialistického společenství.

Online: <https://interaktivni.rozhlas.cz/prezidentske-projevy/#1970-svoboda>

PROJEV PREZIDENTA VÁCLAVA HAVLA (1990)

PRACOVNÍ LIST

Milí spoluobčané,

čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni, jak věříme své vládě a jaké krásné perspektivy se před námi otevírají.

Předpokládám, že jste mne nenavrhli do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal.

Naše země nevzkvétá. Velký tvůrčí a duchovní potenciál našich národů není smysluplně využit. Celá odvětví průmyslu vyrábějí věci, o které není zájem, zatímco toho, co potřebujeme, se nám nedostává. Stát, který se nazývá státem dělníků, dělníky ponižuje a vykořisťuje. Naše zastaralé hospodářství plýtvá energií, které máme málo. Země, která mohla být kdysi hrdá na vzdělanost svého lidu, vydává na vzdělání tak málo, že je dnes na dvaasedmdesátém místě na světě. Zkazili jsme si půdu, řeky i lesy, jež nám naši předkové odkázali, a máme dnes nejhorší životní prostředí v celé Evropě. Dospělí lidé u nás umírají dřív než ve většině evropských zemí.

...

Ale to všechno není stále ještě to hlavní. Nejhorší je, že žijeme ve zkaženém mravním prostředí. Morálně jsme onemocněli, protože jsme si zvykli něco jiného říkat a něco jiného si myslet. Naučili jsme se v nic nevěřit, nešímat si jeden druhého, starat se jen o sebe.

...

Dosavadní režim – vyzbrojen svou pyšnou a nesnášenlivou ideologií – ponížil člověka na výrobní sílu a přírodu na výrobní nástroj. Zaútočil tím na samu jejich podstatu i na jejich vzájemný vztah. Z nadaných a svéprávných lidí, důmyslně hospodařících ve své zemi, udělal šroubky jakéhosi oblodně velkého, rachotícího a páchnoucího stroje, o němž nikdo neví, jaký má vlastně smysl.

...

Bylo by velmi nerozumné chápat smutné dědictví posledních čtyřiceti let jako cosi cizího, co nám odkázal vzdálený příbuzný. Musíme toto dědictví naopak přijmout jako něco, čeho jsme se my sami na sobě dopustili. Přijmeme-li to tak, pochopíme, že jen na nás všech je, abychom s tím něco udělali. Svádět všechno na předchozí vládcu nemůžeme nejen proto, že by to neodpovídalo pravdě, ale i proto, že by to mohlo oslabit povinnost, která dnes stojí před každým z nás, totiž povinnost samostatně, svobodně, rozumně a rychle jednat. Nemylme se: sebelepší vláda, sebelepší parlament i sebelepší prezident toho sami mnoho nezmohou. A bylo by i hluboce nesprávné čekat obecnou nápravu jen od nich. Svoboda a demokracie znamená přece spoluúčast, a tudíž spoluodpovědnost všech.

...

Za svou dnešní svobodu jsme ovšem museli i my zaplatit. Mnoho našich občanů zahynulo v padesátých letech ve věznicích, mnozí byli popraveni, tisíce lidských životů bylo zničeno, statisíce talentovaných lidí bylo vypuzeno do zahraničí. Pronásledováni byli ti, kteří za války zachraňovali čest našich národů, ti, kteří se vzepřeli totalitní vládě, i ti, kteří dokázali prostě být sami sebou a myslet svobodně. Na nikoho, kdo za naši dnešní svobodu tak či onak zaplatil, by nemělo být zapomenuto. Nezávislé soudy by měly spravedlivě zvážit případnou vinu těch, kdo jsou za to odpovědni, aby vyšla plná pravda o naší nedávné minulosti najevo.

...

Možná se ptáte, o jaké republice sním. Odpovím vám: o republice samostatné, svobodné, demokratické, o republice hospodářsky prosperující a zároveň sociálně spravedlivé, zkrátka o republice lidské, která slouží člověku, a proto má naději, že i člověk poslouží jí. O republice všestranně vzdělaných lidí, protože bez nich nelze řešit žádný z našich problémů. Lidských, ekonomických, ekologických, sociálních i politických.

Online: <https://interaktivni.rozhlas.cz/prezidentske-projevy/#1990-havel>

	TOTALITA 1970: Ludvík Svoboda	DEMOKRACIE 1990: Václav Havel
ZNAKY Koho chce prezident oslovit? Jak popisuje stát – hospodářství, občany? Koho nebo co oslavuje? Kdo nebo co je vzorem? Koho nebo co kritizuje? Co je základem tohoto státního zřízení? Jaké má přání/poslání/cíl?		
HODNOTY PREZIDENTA O jaké hodnoty se opírá? Co je pro něj nejdůležitější?		
PROTIKLADY Jaké jsou protiklady v projevech jednotlivých prezidentů?		
HISTORICKÝ KONTEXT V jaké době se nacházíme? Co se důležitého událo v období před/během/po? Jak se promítá historický kontext v projevu prezidenta?		
VLASTNÍ POSTŘEHY Co považuješ v projevu za důležité? Co si chceš zapamatovat? S čím souhlasíš? S čím nesouhlasíš?		

	TOTALITA 1970: Ludvík Svoboda	DEMOKRACIE 1990: Václav Havel
ZNAKY Koho chce prezident oslovit? Jak popisuje stát – hospodářství, občany? Koho nebo co oslavuje? Kdo nebo co je vzorem? Koho nebo co kritizuje? Co je základem tohoto státního zřízení? Jaké má přání/poslání/cíl?	Lidé se nemohou spolehnout jen sami na sebe a roli komunistické strany, ale zejména na dělnickou třídu a rolníky. Oslavuje konec krize a začátek socialistické republiky. Vzorem je Sovětský svaz. Kritizuje uplynulé období, ve kterém povolily socialistické vazby mezi Československem a Sovětským svazem a komunistická strana ztratila svoji pevnost. Základem je vedoucí úloha komunistické strany a spolupráce se Sovětským svazem a zeměmi sovětského socialistického společenství.	Hospodářství není smysluplně využíváno. Lidé žijí ve zkaženém mravním prostředí. Kritizuje komunistickou dobu. Jeho přání je, aby republika byla demokratická, samostatná a soběstačná, což by mělo být i základem státního zřízení.
HODNOTY PREZIDENTA O jaké hodnoty se opírá? Co je pro něj nejdůležitější?	Orientace na socialistický rozvoj země, základem rozvoje republiky je vedoucí postavení komunistické strany, těsné přátelství se Sovětským svazem, několikrát odkazuje na V. I. Lenina	Spravedlivost, svoboda, statečnost, pravda o minulosti
PROTIKLADY Jaké jsou protiklady v projevech jednotlivých prezidentů?	O okupaci mluví jako o krizi, kterou se naštěstí podařilo překonat, dále se minulosti vůbec nevěnuje. Naopak se snaží upnout pozornost lidí na „lepší“ budoucnost republiky, která se ale může odvíjet jen od vedoucí úlohy komunistické strany a úzkého přátelství se Sovětským svazem. Projev je spíše idealistický.	Explicitně komentuje události. Mluví o důsledcích, které komunistický režim způsobil. Projev je velmi kritický. V závěru Havel říká, co by si on sám přál.
HISTORICKÝ KONTEXT V jaké době se nacházíme? Co se důležitého událo v období před/během/po? Jak se promítá historický kontext v projevu prezidenta?	1968 – okupace a následně do roku 1989 období normalizace	1989 – sametová revoluce a následný pád komunistického režimu
VLASTNÍ POSTŘEHY Co považuješ v projevu za důležité? Co si chceš zapamatovat? S čím souhlasíš? S čím nesouhlasíš?		

NÁKUP V TUZEXU

PRACOVNÍ LIST

1. LEDEN – DEN VZNIKU SAMOSTATNÉ ČR

ANOTACE

Státní svátek připadá na 1. leden, tedy na Nový rok, kdy v roce 1993 došlo k rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR) a ve střední Evropě vznikly dva nové nástupnické státy. Česká republika a Slovenská republika se staly samostatnými subjekty mezinárodního práva.

V roce 1993 došlo na základě politické dohody k rozluce společného státu Čechů a Slováků. Zanikl tak společný stát založený v roce 1918, který s přestávkou ve smutných letech 1939 až 1945 přetrval 74 let. Od roku 1969 až do konce roku 1992 měl tento stát federativní uspořádání. Obě republiky měly svou vlastní zákonodárnou národní radu a národní vládu. Centrálními federálními orgány byl prezident, Federální shromáždění a federální vláda. Toto uspořádání platilo do 31. prosince 1992, kdy právně i fakticky zaniká Československo. Jednání o rozpadu federace vedli představitelé politických reprezentací, které vyšly vítězně z parlamentních voleb v roce 1992, jmenovitě předseda české ODS Václav Klaus a lídr slovenské Lidové strany – Hnutí za demokratické Slovensko (ĽS-HZDS) Vladimír Mečiar. Ve druhé polovině roku 1992 byly připraveny základní dokumenty a smlouvy řešící jak rozdělení majetku, tak budoucí spolupráci obou zemí. Vyvrcholením bylo přijetí ústavního zákona o zániku ČSFR v listopadu 1992. Bývalá Česká národní rada se přeměnila v Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR. Koncem ledna 1993 byl Václav Havel, který do července předchozího roku zastával post federální hlavy státu, zvolen prezidentem nového státu – České

republiky. Krátce poté byla provedena měnová odluka a na území České republiky začala platit vlastní měna.

Po pádu komunistického režimu a přechodu k demokracii v roce 1989 se stalo právě budoucí státoprávní uspořádání nového demokratického státu jednou z nejdůležitějších otázek. A velmi záhy se ukázalo, že se jedná o otázku, na kterou měly politické reprezentace a do jisté míry i občané na obou stranách řeky Moravy diametrálně odlišný a v mnoha směrech neslučitelný pohled. První roky po sametové revoluci se tak nesly ve znamení vleklých, a jak se později ukázalo i neproduktivních jednání českých a slovenských politiků, nejprve o samotném názvu společného státu, posléze o kompetencích obou republik a budoucí formě společného státu. Oboustranně přijatelná forma soužití obou zemí v jednom státě však nebyla nalezena. Výsledkem bylo, že do značné míry nefunkční federace se ústavní cestou změnila ve dva samostatné státy, jejichž vztahy byly a dodnes jsou velmi korektní a přátelské.

1. leden je státním svátkem jak v Čechách, tak i na Slovensku. Český název svátku zní *Den obnovy samostatného českého státu*, slovenský název je pak *Deň vzniku Slovenskej republiky*. Jako státní svátek připomínající vznik samostatné České republiky se první den nového roku slaví od ledna 2001. Spolu s 28. říjnem, kdy si připomínáme vznik nezávislého Československa v roce 1918, jde o takzvaný řádový den, kdy mohou být prezidentem udělována nebo propůjčována nejvyšší státní vyznamenání.

Téma	1. leden – Den vzniku samostatné ČR
Obsah	Totalita, demokracie, demokratické hodnoty, prezident
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák popíše státní zřízení na území České republiky mezi lety 1989–1993, dokáže uvést a vyložit důležité znaky a fakta. KM: Žák se dokáže zorientovat ve schématu časové osy a pracovat s ní. KkVVN: Žák toleruje názory ostatních a svůj názor nebo postoj dokáže přizpůsobit skupinové práci. KkJ: Žák prezentuje výsledky skupinové práce.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Vlastní stát Forma / metoda: skupinová práce (5členné skupiny) Pomůcky: psací potřeby, pastelky/fixy, velké flipcharty (1 do skupiny) Čas: cca 20 minut Uvedení: <i>Dnešním tématem je státní svátek 1. leden, ne jako Nový rok, ale jako Den vzniku samostatné České republiky. Od Sametové revoluce do vzniku samostatné demokratické ČR proběhlo několik klíčových situací. Vznik nové republiky je náročný proces, který si vyžaduje spoustu úkolů a odpovědnosti. Zkuste si představit, že zakládáte nový stát.</i> Popis aktivity: Úkolem žáků je v pětičlenných skupinách vytvořit nový demokratický stát. Žáci ve skupině musí předložit název nového státu, navrhnout státní vlajku a další 3 symboly a zakotvit 10 nejdůležitějších demokratických hodnot, které bude jejich stát zaručovat. Ve skupině si pak na základě volby zvolí prezidenta – mluvčího skupiny, který bude vytvořený stát prezentovat. Žáci vše zaznamenávají na velký flipchart a tvoří poster. Reflexe: Reflexe probíhá formou prezentace skupinových prací. Na závěr každé prezentace je místo pro dotazy dalších žáků nebo učitele.
Hlavní část hodiny, expozice, fixace	České země 1989–1993 Forma / metoda: expertní skupiny Pomůcky: texty k jednotlivým státním zřízením, pracovní listy pro každého žáka, psací potřeby Čas: cca 50 minut Uvedení: <i>Po Sametové revoluci byl vývoj státního zřízení velmi proměnlivý. Do vzniku samostatné České republiky proběhla spousta změn.</i> Popis aktivity: Žáci vytvoří čtyři skupiny (žáci jsou rovnoměrně rozloženi do skupin, aby počet žáků v každé skupině byl stejný nebo podobný). Každá skupina dostane za úkol nastudovat a vypracovat shrnutí k jednotlivým státním zřízením mezi lety 1989 a 1993. Své informace zapisují do pracovního listu do kolonky svého státního zřízení. Na tento úkol má skupina 15 minut.

	Poté se žáci promísí do skupin tak, aby vždy v jedné skupině byl zástupce z jedné expertní skupiny (každý žák je expertem na jedno státní zřízení). Žáci si vzájemně prezentují svoje státní zřízení a shrnují informace tak, aby si ostatní mohli zapisovat do pracovních listů. V nové skupině prezentují všichni žáci, aby všichni měli vyplněný celý pracovní list. Na tento úkol mají žáci 20 minut. Reflexe: Pro reflexi se žáci vrátí do svých expertních skupin. V tomto okamžiku je čas pro společnou kontrolu odpovědí a případné zodpovězení nejasností.
Reflexe, hodnocení	Časová osa Forma/metoda: práce ve dvojicích Pomůcky: pracovní list „Časová osa“ do dvojic, psací potřeby Čas: cca 10 minut Uvedení: <i>Aby se nám informace lépe zapamatovaly a aby nám bylo vše pochopitelné, je dobré své poznatky a znalosti zapisovat do schémat. Pro změnu státních zřízení u nás mezi lety 1989 a 1993 využijeme časovou osu.</i> Popis aktivity: Žáci se rozdělí do dvojic. Každá dvojice dostane schéma časové osy s některými prázdnými a s některými vyplněnými kolonkami. Úkolem žáků je vyplnit vynechaná místa na základě znalostí z předešlé aktivity nebo na základě prekonceptů, které získali již dříve nebo v jiných předmětech. Reflexe: Na závěr proběhne společná kontrola. Na vyzvání nebo na základě dobrovolnosti žáci čtou zapsané odpovědi. Učitel kontroluje správnost výroků, případně nabádá k opravě chyby. Metoda (6)-3-5 Forma/metoda: skupinová práce na stanovištích Pomůcky: 4 velké flipcharty, psací potřeby Čas: cca 20 minut Uvedení: <i>V následující aktivitě si zopakujete vše, co jste se o státních zřízeních mezi lety 1989 a 1993 dozvěděli. Pracovat budete ve skupinách, je tedy důležité spolu komunikovat a spolupracovat.</i> Popis aktivity: Žáci se rozdělí do 4 skupin (nejlépe aby počet členů byl kolem 6 žáků). Učitel vytvoří ve třídě 4 stanoviště. Na každé stanoviště dá flipchart a psací potřeby. Každý flipchart nazve jedním ze státních zřízení. Každá skupina přijde k jednomu stanovišti. Úkolem skupiny je během 5 minut napsat aspoň 3 fakta o daném státním zřízení. Po 5 minutách se skupiny přesunou k jiným stanovištím (např. po směru hodinových ručiček). Skupiny mají dalších 5 minut na to, aby napsaly další 3 fakta o daném zřízení, ale aby neopakovaly informace, které tam zapsala předešlá skupina. Tímto způsobem se střídají do té doby, než skupiny přijdou ke stanovišti, kde začínaly. Reflexe: Každá skupina přečte všechna fakta, která jsou na flipu u zřízení, kde právě stojí. Pokud jsou nějaké informace nejasné či neúplné, vyžádají si doplnění autora. Učitel pozoruje, zda se neobjevily chyby, případně na ně upozorní a vyzve žáky, aby je opravili. Každá skupina prezentuje jeden flipchart – jedno státní zřízení.

Československá socialistická republika (ČSSR) byl **oficiální název** Československa **od 11. července 1960**, kdy byla **přijata Ústava Československé socialistické republiky**. Ústava tak prohlašovala, že v Československu již byl vybudován socialismus a nyní je zapotřebí soustředit síly k vybudování komunismu.

V té době bylo **Československo unitárním státem**. To se **změnilo 27. října 1968** vydáním **ústavního zákona o československé federaci, který vešel v platnost k 1. lednu 1969**. Jednotná ČSSR byla tímto krokem přeměněna na **federaci dvou států, tedy České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky**. Obě republiky byly v rámci federace suverénními státy s vlastní ústavou a vlastním občanstvím. Obě měly své zákonodárné, výkonné a soudní orgány.

Nejvyšším orgánem státní moci a jediným zákonodárným sborem v ČSSR bylo **dvoukomorové Federální shromáždění**, které se skládalo ze **Sněmovny lidu** a **Sněmovny národů**. Každá z obou republik pak měla svůj zastupitelský orgán, tzv. Národní radu.

Federální shromáždění vzniklo na základě jednokomorového Národního shromáždění ČSSR. Poslanci dosavadního Národního shromáždění podle zákona o federaci přešli do Sněmovny lidu. V okamžiku svého vzniku tak měla Sněmovna lidu 300 poslanců. Po následujících volbách byl jejich počet snížen na 200. Poslanci byli voleni na 5 let. Sněmovna národů byla ustanovena nepřímou volnou České a Slovenské národní rady. Měla 150 poslanců, přičemž z každé republiky jich bylo voleno 75. Obě komory si byly rovnoprávné, jednalo se tedy o tzv. dokonalý bikameralismus.

Hlavou státu byl prezident, který byl **volen Federálním shromážděním**. Ten však neměl pravomoc jej rozpustit. **Federální vláda** se skládala z předsedy, místopředsedy a federálních ministrů. Vládu jmenoval prezident republiky a odpovědná byla Federálnímu shromáždění. **Činnost vlády** byla naprostou většinu času **podřízena** rozhodování **aparátu Komunistické strany Československa**.

Specifikou ČSSR byl princip zákazu majorizace. Při hlasování o určitých zákonech byl nutný souhlas většiny, případně ústavní (třipětinové) většiny poslanců Sněmovny národů, jak zvolených za Česko, tak i za Slovensko.

Ústava z roku 1960 také **zakotvila vedoucí úlohu Komunistické strany Československa**.

K zániku ČSSR došlo po pár měsíců po sametové revoluci. Ještě téhož roku rezignoval Gustav Husák a prezidentem byl **29. prosince 1989 zvolen Václav Havel**. Tím byl završen **pád komunistického režimu**.

Česká socialistická republika (ČSR) byla jedna ze dvou republik Československé socialistické republiky. Stejně jako Slovenská socialistická republika (SSR) byla ČSR **zřízena k 1. lednu 1969** na základě ústavního zákona o československé federaci z 27. října 1968. **Nejvyšším orgánem státní moci** v obou republikách byla **Národní rada**. Státní občan obou republik byl zároveň i státním občanem Československé socialistické republiky.

Česká a Slovenská národní rada byly podle zákona o československé federaci „reprezentanty národní suverenity a samostatnosti“ českého a slovenského lidu. Národní rady byly nejvyšším orgánem státní moci v obou zemích. **Česká národní rada (ČNR)** čítala **200 poslanců**, **Slovenská národní rada (SNR)** **150**. ČNR byla poprvé v roce 1968 zvolena Národním shromážděním, které předcházela Federálnímu shromáždění. Poté byli poslanci voleni přímo lidmi. Na rozdíl od ČNR existovala SNR nepřetržitě od roku 1944. **ČNR se 1. ledna 1993 transformovala na Poslaneckou sněmovnu České republiky** a SNR na Národní radu Slovenské republiky.

ČNR si volila vlastní vládu a vlastní předsednictvo, skládající se z předsedy ČNR, místopředsedů a dalších členů. **Předsednictvo pak jmenovalo vládu**. I přesto musela vláda po svém jmenování získat důvěru ČNR.

ČNR mohla vydávat vlastní zákony, nešlo-li o věci, které patřily do kompetencí celé federace. Zejména koncem 60. let vykonávaly obě národní rady zákonodárnou činnost poměrně hojně a zároveň nezávisle na sobě. Avšak ústavní novela z roku 1970 poměrně zúžila kompetence národních rad ve prospěch Federálního shromáždění. Postupně si tak české a slovenské zákony byly víc a víc podobné, až se nakonec jednalo o doslovný překlad českého, respektive slovenského zákona. V podstatě by se dalo říct, že právní řád obou národních republik byl jednotný.

Podle československého zákona o federaci měly jak v České socialistické republice, tak i ve Slovenské socialistické republice vzniknout ústavní soudy republik. Ani jedna národní rada však svoji povinnost nedodržela. Žádný zákon o ústavních soudech nebyl nikdy přijat. Obdobně měly podle téhož zákona národní rady přijmout ústavy národních republik, ale ani jedna nebyla přijata.

Z názvu Česká socialistická republika vypadlo „socialistická“ stejně jako u Československé socialistické republiky **29. března 1990**.

Listopadové události z roku 1989 vedly k mnoha změnám. Poté co rezignoval tehdejší prezident Gustav Husák a na jeho místo byla zvolen Václav Havel, byl v ústavním zákoně též vyškrtnut sporný článek 4, který ustanovoval vedoucí úlohu Komunistické strany Československa.

Další na řadu přišla **změnu názvu Československa**. Ten byl nejprve změněn na **Československou federativní republiku**, avšak vydržel jen 26 dní. Když počátkem roku 1990 předložil tehdejší prezident Václav Havel Federálnímu shromáždění návrh na vypuštění části „socialistická“ a změnit tak název na Československou republiku, očekával, že to bude okamžitě a bezvýhradně schváleno. Prezidentovi však bylo oznámeno, že návrhy v předložené podobě bez předchozí diskuse nelze na schůzi schválit.

V momentě, kdy bylo toto rozhodnutí oddáleno, rozhořel **se spor, takzvaná pomlčková válka**, o název Československa, který byl jedním z prvních sporů, které předznamenaly zánik federace. **Nakonec schváleným názvem** Československa byla **Česká a Slovenská Federativní Republika**. Název českého národního státu byl pak Česká republika a slovenského Slovenská republika.

Dalším sporem byl zákon o zákazu majorizace, který se používal pro přijetí ústavního zákona nebo pro volbu prezidenta. Federální shromáždění mělo nově 300 poslanců, 150 ve Sněmovně lidu a 150 ve Sněmovně národů. Sněmovna národů byla i nadále paritně složena ze 75 českých a 75 slovenských poslanců. Aby byl takový zákon přijat, muselo pro ně ve Sněmovně národů hlasovat minimálně 38 českých a 38 slovenských poslanců. Zároveň ale toto číslo stačilo k tomu, a to proti zbývajícím 269 poslancům Federálního shromáždění, aby byl návrh zamítnut. Pro slovenskou stranu byl však zákaz majorizace historickým výdobytkem a nehodlala se jej vzdát.

V červnu 1990 se uskutečnily první demokratické volby na území Československa od roku 1948, kdy moc převzala Komunistická strana Československa. Volilo se jak do Federálního shromáždění, tak i do České a Slovenské národní rady. **V roce 1992 se pak uskutečnily druhé volby**, ve kterých **v Česku zvítězila pravicová strana Václava Klause** staršího **Občanská demokratická strana**, zatímco **na Slovensku zvítězilo** nacionalistické **hnutí Vladimíra Mečiara Hnutí za demokratické Slovensko**, což vedlo k dalším **rozporům mezi českou a politickou reprezentací**. Těsně po volbách 17. července vyhlásila Slovenská národní rada dokument Deklarace Slovenské národní rady o svrchovanosti Slovenské republiky, který výslovně požadoval samostatnost Slovenska. Týž den předčasně odstoupil prezident federace Václav Havel z funkce s účinností k 20. červenci.

V srpnu podepsali Klaus a Mečiar dohodu o rozdělení federace. V listopadu přijalo Federální shromáždění (FS) ústavní zákon o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Česko a Slovensko a jeho přechodu na Českou a Slovenskou republiku. V listopadu FS schválilo ústavní zákon o **zániku ČSFR k 31. prosinci 1992**.

Název **Česká republika** byl oficiálním názvem členského státu **Československé federativní republiky** a později **České a Slovenské Federativní Republiky** (ČSFR), který platil od 6. března 1990. **Zákonodárným orgánem České republiky byla Česká národní rada** (ČNR), která čítala 150 českých poslanců.

Před zánikem ČSFR vyhlásila ČNR kontinuitu s Českou republikou existující v rámci federace, aby po zániku federace mohla vláda jmenovaná po volbách v roce 1992 působit kontinuálně. 16. prosince přijala ČNR novou Ústavu České republiky. **1. ledna 1993 tak vznikl unitární stát Česká republika**. Unitární stát je takový, který má jedinou centrální soustavu a tedy jednotnou státní moc.

Na základě Ústavy ČR **převzala funkci České národní rady Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky**, která nově čítala **200 poslanců volených na čtyři roky**. Postavení **Senátu Parlamentu České republiky** bylo upraveno již v Ústavě ČR, podle kterého měl Senát mít **81 senátorů volených na šest let, přičemž jedna třetina se volí každé dva roky**. První volby do Senátu však proběhly až v roce 1996. Do té doby bylo zamýšleno, že bude fungovat Prozatímní Senát, jehož částí se stanou někteří poslanci Federálního shromáždění. To se však nestalo.

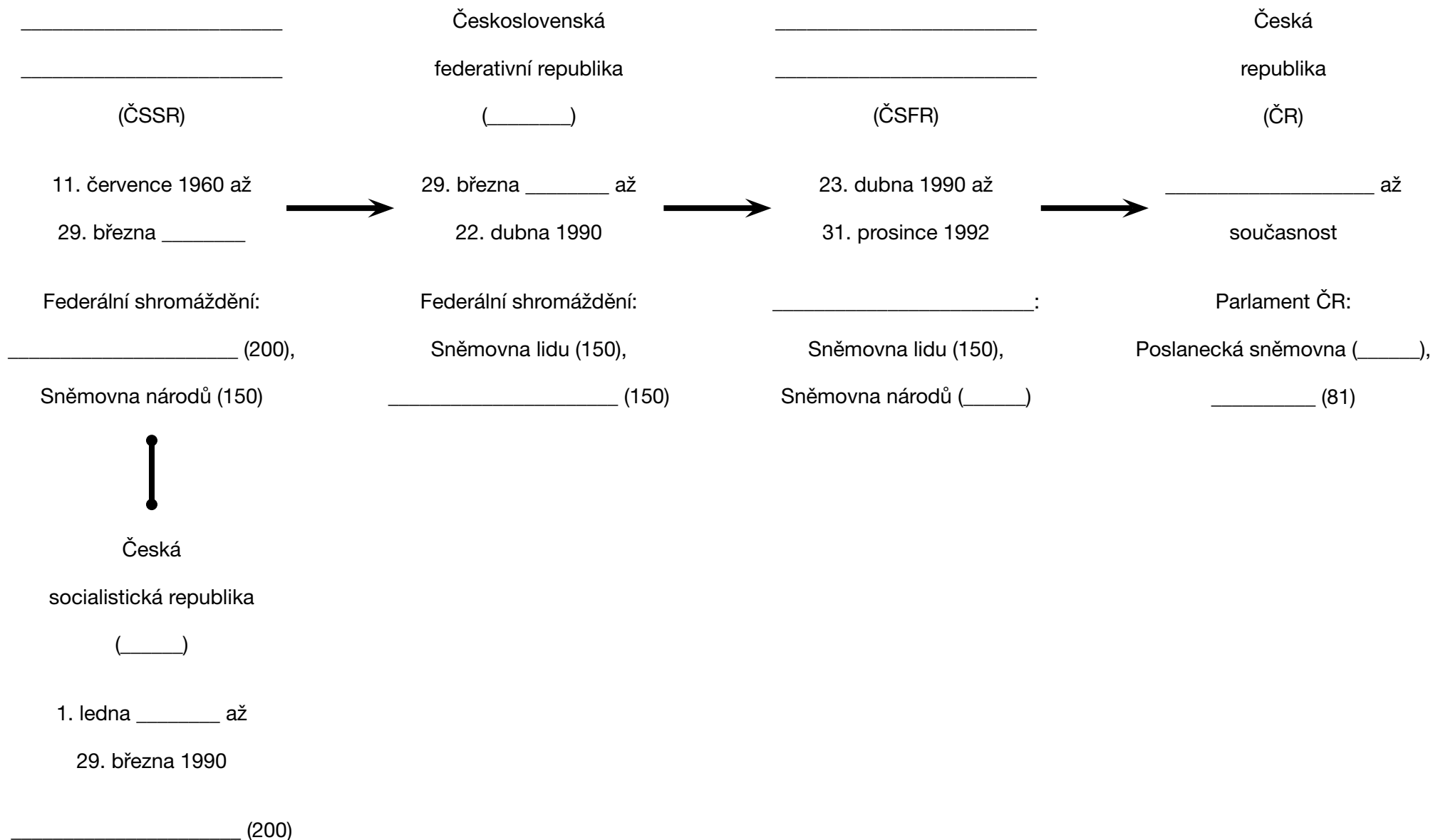
Prezidentem České republiky byl 26. ledna 1993 Poslaneckou sněmovnou zvolen bývalý československý prezident **Václav Havel**.

	ČSSR	ČSR	ČSFR	ČR
Celý název státu				
Prezident (v období 1989–1993)				
Forma vlády				
Státní forma				
Doba trvání státního zřízení				
Území (jaké státy)				
Nejvyšší státní orgán na daném území (počet poslanců / senátorů)				
Důvod změny				

	ČSSR	ČSR	ČSFR	ČR
Celý název státu	Československá socialistická republika	Česká socialistická republika	Československá federativní republika	Česká republika
			Česká a Slovenská Federativní Republika	
Prezident (v období 1989–1993)	Gustav Husák, Václav Havel	Gustav Husák, Václav Havel	Václav Havel	Václav Havel
Forma vlády	komunistický totalitarismus	komunistický totalitarismus	zastupitelská demokracie	zastupitelská demokracie
Státní forma	1960–1969 unitární stát, 1969–1990 federace	jedna ze dvou republik federace ČSSR	federace	unitární stát
Doba trvání státního zřízení	11. července 1960 až 29. března 1990	1. ledna 1969 až 29. března 1990	29. března 1990 až 22. dubna 1990	1. ledna 1993 až současnost
			23. dubna 1990 až 31. prosince 1992	
Území (jaké státy)	Česko a Slovensko	Česko	Česko a Slovensko	Česko
Nejvyšší státní orgán na daném území (počet poslanců/senátorů)	Federální shromáždění: Sněmovna lidu (200), Sněmovna národů (150)	Česká národní rada (200)	Federální shromáždění: Sněmovna lidu (150), Sněmovna národů (150)	Parlament ČR: Poslanecká sněmovna (200), Senát (81)
Důvod změny	pád komunistického režimu	pád komunistického režimu	odlišnost v české a slovenské politické kultuře, politická emancipace slovenského národa	–

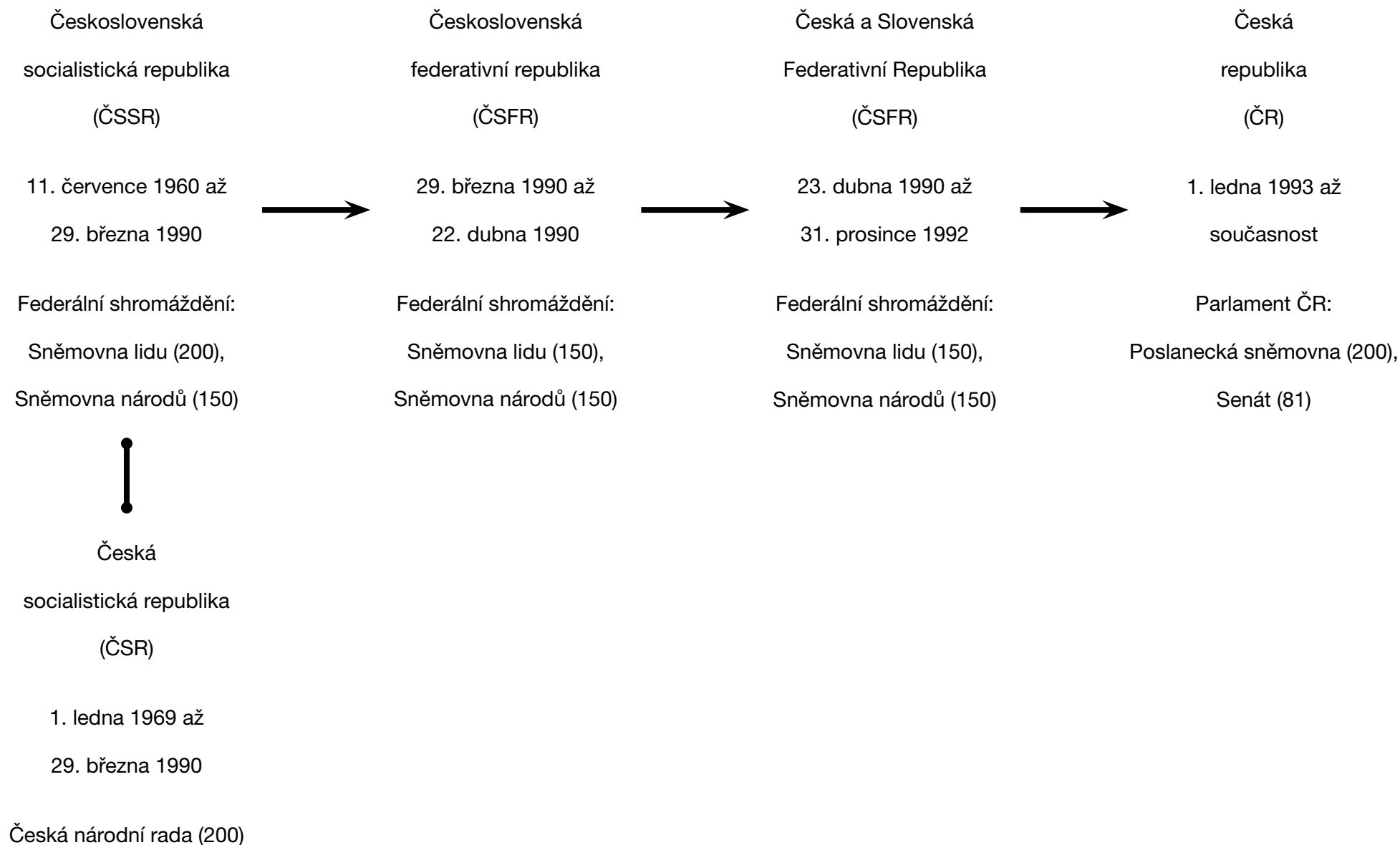
ČASOVÁ OSA

PRACOVNÍ LIST

ČASOVÁ OSA

LIST S ŘEŠENÍM

8. KVĚTEN – DEN VÍTĚZSTVÍ

Státní svátek připomíná jednu z hlavních událostí moderních dějin nejen v české zemi, ale i ve zbytku světa. 7. května 1945 byla podepsána všeobecná a bezpodmínečná kapitulace Německa v hlavním stanu vrchního velitele spojeneckých vojsk generála Dwighta D. Eisenhowera ve francouzské Remeši. Kapitulace měla vstoupit v platnost v poslední hodinu 8. května 1945, kdy měly všechny německé jednotky složit své zbraně.

Druhá světová válka začala 1. září 1939 invází nacistického Německa do Polska. Na základě tajného dodatku k sovětsko-německé smlouvě o neútočení ze srpna 1939 se na stranu Německa proti Polsku postavil Sovětský svaz. Polsko bylo rozděleno mezi Německo a Sovětský svaz. Toto rozdělení bylo 28. září 1939 stvrzeno německo-sovětskou smlouvou o hranicích a přátelství. Německo pak postupně napadlo Dánsko, Norsko, Belgie, Nizozemí a Lucembursko. S Finskem uzavřelo dohodu o rozmístění svých jednotek na finském území. Hlavním záměrem Hitlera byl útok na Francii. Jeho postup byl úspěšný. Jako revanš za první světovou válku podepsala Francie kapitulaci 22. června 1940 za osobní účasti nacistického vůdce Adolfa Hitlera symbolicky v Compiègne. Dalším Hitlerovým cílem bylo dobytí Velké Británie. Takzvaná Bitva o Británii probíhala od 10. července 1940 do 31. října 1940. Představovala střet německé Luftwaffe a britské Royal Air Force. Cílem Německa bylo co nejvíce oslabit britské letectvo a získat kontrolu nad kanálem La Manche a britským pobřežím, neboť právě to považovalo za zásadní pro uskutečnění plánované invaze do Anglie. Německo však bitvu prohrálo a zaznamenalo svoji první větší porážku v zatím probíhající válce.

Bez vypovězení války 22. června 1941 zahájilo Německo útok proti Sovětskému svazu, který byl úspěšný. Jako první vyslala signál na podporu Sovětskému svazu Velká Británie. Již 12. července 1941 byla uzavřena sovětsko-britská dohoda o spolupráci a společných akcích proti Německu. Spojené státy americké, které však stále ještě nebyly oficiálně ve válce, přestože hospodářsky podporovaly ostatní západní země proti Německu, uzavřely 2. srpna 1941 sovětsko-americkou hospodářskou dohodu. USA se oficiálně zapojily do války až po japonském útoku na americkou námořní základnu Pearl Harbor 7. prosince 1941. Důležitým momentem byla první porážka Německa v bitvě u Moskvy. Po vstupu USA do

války se upevnila antihitlerovská koalice USA, Velké Británie a Sovětského svazu. 11. června 1942 pak byla uzavřena americko-sovětská dohoda o vzájemné pomoci ve válce.

Nejvýznamnější a vlastně i rozhodující porážka Německa byla v bitvě u Stalingradu. Sovětská vojska z několika směrů uzavřela německou armádu v tzv. „stalingradském kotli“ a postupně ji likvidovala, dokud nedošlo k její kapitulaci. Tato bitva rozhodla o vítězství Spojenců na východní frontě. Pod tajným názvem operace Overlord se Spojencům podařilo 6. června 1944 vylodit v Normandii a zahájit tak ofenzívu ze západní fronty, která předznamenala konec války v Evropě. Japonsko bezpodmínečnou kapitulaci odmítlo. Svržené americké atomové bomby na Hirošimu a Nagasaki 6. a 9. srpna v 1945 měly porážku Japonska uspořádat. Jednalo se o první a zatím jediné nasazení jaderných zbraní v historii lidstva. 14. srpna pak Japonsko oznámilo, že přijímá spojenecké podmínky kapitulace. Válečný konflikt trval šest let a bylo do něj zapojeno na 70 států. Válčilo se na území 40 států Evropy, Asie, Afriky a Oceánie. Jednalo se o nejkrvavější válečný konflikt v moderních dějinách, který si vyžádal více než 60 milionů obětí.

Název i datum *Dne vítězství* u nás postupem času prošly řadou změn. Vedly se diskuse o tom, kdy přesně by se měl tento svátek slavit a jak by měl být formulován jeho název. V období komunistického režimu jsme tento svátek slavili až 9. května, kdy do Prahy vstoupila Rudá armáda, a jeho oficiální název zněl *Den osvobození Československa Sovětskou armádou*. První změna přišla po sametové revoluci v roce 1990, kdy se oslavy konce války přesunuly na datum 8. května a svátek získal i jiný název – *Den osvobození od fašismu*. V průběhu dalších let došlo ještě k dalším úpravám. V roce 2000 pak došlo ke krácení názvu na *Den osvobození* se snahou přiblížit se názvosloví západních států. Konečně od roku 2004 používáme dodnes platné a v evropském kontextu nejběžnější označení – *Den vítězství*.

Mezinárodní svátek Vzpomínkový den na ty, kteří během války přišli o život, je však celosvětově platný, bez ohledu na různorodost pojmenování svátku napříč všemi zeměmi.

Téma	8. květen – Den vítězství
Obsah	Konec druhé světové války, okupace, pražské povstání, nacismus
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák popíše a vysvětlí možné motivy obránců Českého rozhlasu. KM: Žák rozpozná názor, postoj a výpověď karikatury. KkVVN: Žák vyjádří svůj názor na karikaturu, dokáže ji vizuálně zhodnotit. KkJ: Žák popíše své pocity a emoce skrze místo na evaluačním obrázku.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Volání o pomoc Forma / metoda: samostatná práce, práce ve dvojicích / čtveřicích (think-pair-square-share) Pomůcky: pracovní list „Volání o pomoc“ Čas: cca 20 minut Uvedení: <i>Naším dnešním tématem je státní svátek Den vítězství, který slavíme 8. května. Je to svátek, kterým se oslavuje konec 2. světové války. Jak to ale vypadalo několik dní před tímto koncem?</i> Popis aktivity: Učitel přečte následující výzvu (případně je možné pustit autentický audiozáznam z adresy https://www.rozhlas.cz/bitvaorozhlas/pribehzvysilani/_zprava/prosime-ceskou-policii-volame-ceske-vojsko-volame-vsechny-cechy-znelo-pred-70-lety-z-eteru--1486363, čas 1:12–1:25) <i>„Prosíme českou policii, voláme české vojsko, voláme všechny Čechy na pomoc do Českého rozhlasu. Přijďte co nejdříve!“</i> <i>„Voláme všechno, co je české, na pomoc Českému rozhlasu. Esesáci zde vraždí české lidi!“</i> Dále učitel vysvětlí nahrávku: <i>Toto volání o pomoc zaznívalo opakovaně přibližně od půl jedné odpoledne dne 5. května 1945 z budovy Českého rozhlasu v Praze. Bylo to poté, co do budovy přijel oddíl SS a chtěl rozhlas, jako důležité komunikační centrum, obsadit. V okolí rozhlasu se rozpoutaly boje, byl to začátek pražského povstání. Při bojích o rozhlas zahynulo 165 lidí.</i> Učitel rozdá žákům pracovní list „Volání o pomoc“. Úkolem žáků je nejprve pracovat samostatně, zamyslet se nad motivací lidí, kteří šli dobrovolně na pomoc k budově Českého rozhlasu a vymyslet aspoň čtyři motivy. Následně pracují ve dvojicích a své motivy vzájemně porovnají. Své odpovědi mohou ve dvojici ještě upravit a doplnit. Následně se dvojice spojí do čtyřčlenných skupin, opět si vzájemně porovnají a doplní své odpovědi a skupinovým úkolem je motivy všech členů skupiny seřadit od nejdůležitějšího (nejzajímavějšího). Reflexe: Reflexe probíhá formou prezentace skupinových prací. Žáci ve skupinách jmenují motivy a zapisují je na tabuli. Další skupiny motivy doplňují. Probíhá diskuse nad uspořádáním motivů.

Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Karika-Tour Forma / metoda: práce ve dvojicích Pomůcky: karikatura do každé dvojice, pracovní list „Karika-Tour“ do každé dvojice, podklady pro učitele „Německá okupace 1939–1945“ a „Květnové povstání 1945“ Čas: cca 20 minut Uvedení: <i>Někteří kreslíři a malíři vtipně a směšně ztvárňují známé osobnosti a společenské situace. Velmi často se také tvoří karikatury politických osobností. Každá karikatura reaguje na nějakou událost a vyjadřuje určitý názor na danou událost nebo osobnost.</i> Popis aktivity: Na základě časových možností a vědomostní úrovně žáků pracují žáci na karikatuře. Žáci pracují ve skupinách. Učitel žákům rozdává karikaturu a pracovní list k ní. Žáci zpracovávají a analyzují karikaturu na základě otázek a úkolů z pracovního listu. Reflexe: Žáci ve dvojicích prezentují své odpovědi. Na tabuli se píšou otázky z 5. úkolu pracovního listu. Po odprezentování všech skupin lze odpovídat na otázky, které žáky napadly – učitel, žáci nebo se mohou odpovědi všech doplňovat. Učitel zde na základě teoretického podkladu „Německá okupace 1939–1945“ a „Květnové povstání 1945“ nebo ze svých znalostí udělá výklad s možným zápisem. Součástí je doplnění a upřesnění předchozích odpovědí žáků.
Reflexe, hodnocení	Evaluační krajina Forma / metoda: společná skupinová práce, diskuse Pomůcky: obrázek evaluační krajiny k projekci, ukazovátka Čas: cca 10 minut Uvedení: <i>Představte si, že jste součástí této krajiny. Nikdo ostatní vás nevidí. Vaším úkolem nyní je, abyste ostatním ukázali, kde se právě nacházíte, a svoje místo popsali a zdůvodnili, proč se nacházíte právě tam. Váš důvod musí souviset s tématem dnešní hodiny a měli byste díky němu popsat, jak moc rozumíte nebo nerozumíte, jak vás zajímá nebo nezajímá dnešní téma, případně popište situaci dnešní hodiny, která vás nejvíce zasáhla, a proto se cítíte být právě na tomto místě.</i> Popis aktivity: Učitel pomocí projektoru promítne evaluační obrázek. Vysvětlí žákům zadání a dá jim čas na rozmyšlenou. Žáci si musí na obrázku vybrat nějaké místo a zdůvodnit, proč se cítí být právě na tomto místě. Svě zdůvodnění musí opřít o ne/pochopení, ne/porozumění látky, případně popsat, co je dnes ne/zaujalo a co si dnes z hodiny odnášejí. Například „Cítím se být v chaloupce vysoko v horách, protože mi dnes nebylo příjemné pracovat ve skupinách“ nebo „Cítím se být v horkovzdušném balonu, protože mi dnešní téma není blízké a raději od něj odcházím a chci se zabývat něčím jiným“. Reflexe: Aktivitu je vhodné ukončit rozhovorem, případně diskusí nad průběhem aktivity. Návrhy otázek k reflexi: <i>Bylo pro vás náročné najít své místo?</i> <i>Bylo těžké najít zdůvodnění?</i> <i>Stalo se někomu, že své místo vůbec nenašel?</i>

Volání o pomoc z Českého rozhlasu dne 5. května 1945:

„Prosíme českou policii, voláme české vojsko, voláme všechny Čechy na pomoc do Českého rozhlasu. Přijďte co nejdříve!“

„Voláme všechno, co je české, na pomoc českému rozhlasu. Esesáci zde vraždí české lidi!“

Úkol:

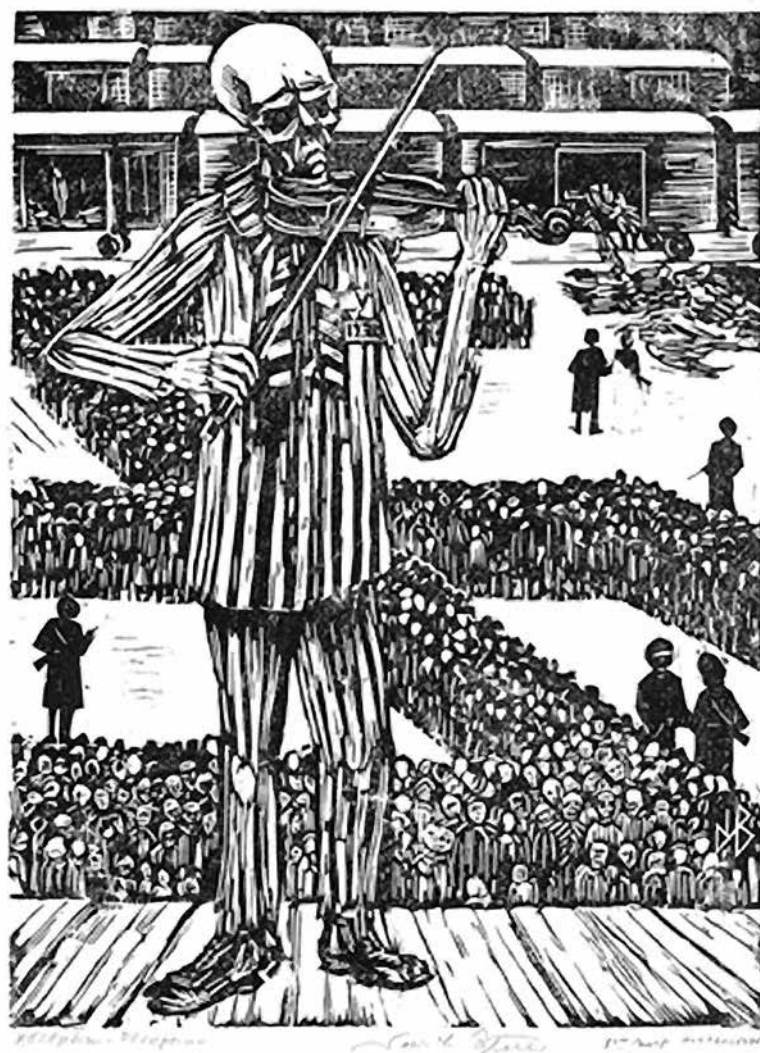
Zamyslete se nad motivací lidí, kteří šli dobrovolně na pomoc k budově Českého rozhlasu, uveďte alespoň 4 motivy.

1)

2)

3)

4)

Otázky:

- 1) Co zobrazuje karikatura?
- 2) Jak a jakými prostředky (figury, objekty, symboly) je téma znázorněno? Popiš vzhled karikatury.
- 3) Vyjadřuje karikatura nějaký určitý názor, myšlenku, význam nebo směr? Jaký? Jak je znázorněný?
- 4) Co si myslíte o výpovědi / tématu karikatury? Jak ji posuzujete?
- 5) Jaké otázky tě napadají při pohledu na karikaturu?

Odpovědi:

1)

2)

3)

4)

5)

Popis karikatury je velmi subjektivní, uvedené odpovědi jsou pouze modelové.

1) *výpověď / téma: Co zobrazuje karikatura?*

Karikatura zobrazuje koncentrační tábor. V popředí stojí kostlivec ve vězeňské uniformě s číslem, který hraje na housle. Za ním stojící dav tvoří hákový kříž. Dav hlídají vojáci. V pozadí jsou vidět jednoduché dřevěné ubikace pro vězně. Na pravé straně leží na hromadě mrtvá těla vězňů, která jsou pak následně nakládána na káru a odvážena pryč z tábora.

2) *grafické elementy: Jak a jakými prostředky (figury, objekty, symboly) je téma znázorněno? Popiš vzhled karikatury.*

Figury: kostlivec, vojáci

Symboly: dav lidí tvořící hákový kříž, vězeňské oblečení, jednoduché obývací prostory, housle

3) *tendence karikatury: Vyjadřuje karikatura nějaký určitý názor, myšlenku, význam nebo směr? Jaký? Jak je znázorněný?*

Kostlivec hraje na housle a líbivou melodií vítá nově příchozí. Noví vězni byli vyhnáni z vagonů – dobytčáků, kde byli namačkáni a trpěli hladem. Při pohledu zblízka se dá rozpoznat, že lidé jsou velmi vyzáblí, vyděšení. Zmatený dav lidí je hnán řadami ve tvaru hákového kříže, hlavního symbolu nacismu. Kolem davu lidí stojí vojáci se zbraněmi, kteří je hlídají. Kostlivec má vězeňskou uniformu s pruhy, které připomínají žebra. Vězeň má na uniformě číslo (1938). Všichni nově příchozí byli také tetováni číslem, které se dávalo na pravé předloktí.

NĚMECKÁ OKUPACE 1939–1945

PODKLAD PRO UČITELE

PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA

Teritoriální, strategické a hospodářské zmrzačení meziválečné Československé republiky **mnichovským diktátem z 30. září 1938** připravilo cestu k její úplné likvidaci v polovině března 1939, kdy byly okleštěné české země okupovány německou armádou, zatímco na Slovensku vznikl satelitní stát hitlerovského Německa a Podkarpatskou Rus anektovalo Maďarsko. Český národ se ocitl pod nadvládou nacistické diktatury, jejíž drastická realita se zcela vymykala jeho dosavadním historickým zkušenostem.

Výnosem „Vůdce a říšského kancléře“ Adolfa Hitlera z 16. března 1939, vypracovaným bez jakékoliv účasti z české strany a českému národu jednostranně vnuceným, byl v českých zemích, okupovaných předchozího dne německou armádou, **zřízen Protektorát Čechy a Morava jako formálně autonomní součást Velkoněmecké říše**. Protektorát, rozkládající se na území 48 901 km² a čítající 7 456 000 obyvatel (1939), **postrádal jakékoliv podstatné znaky státu** a problematická byla i jeho autonomie. **V čele autonomní správy stál státní prezident** (po celé období existence protektorátu zastával tento úřad dosavadní československý prezident **Emil Hácha**), **nejvyšším orgánem exekutivy byla protektorátní vláda** (v letech 1939–45 se postupně vystřídaly čtyři vlády a ministerští předsedové Rudolf Beran, Alois Eliáš, Jaroslav Krejčí a Richard Bienert). Zůstala **zachována česká politická správa** (okresní a zemské úřady, magistráty) i komunální samospráva, soudnictví, policie a četnictvo, ale **byly kontrolovány okupační mocí v čele s říšským protektorem, zastupujícím na protektorátním území Vůdce a říšského kancléře** a dozírajícím na uplatňování oficiální nacistické politiky v tomto prostoru (**úřad protektora, resp. zastupujícího říšského protektora** postupně zastávali Konstantin von Neurath, Reinhard Heydrich, Kurt Daluge a Wilhelm Frick; **významnou a posléze hlavní roli** v protektorátu měl státní sekretář, od roku 1943 **německý státní ministr pro Čechy a Moravu** K. H. Frank). **Československá armáda byla rozpuštěna a nahrazena profesionálním českým vládním vojskem spíše symbolického a reprezentačního významu**; čeští obyvatelé byli zbaveni branné povinnosti. Likvidovány byly dosavadní československé zastupitelské úřady v zahraničí a ministerstvo zahraničních věcí. **Rozpuštěn byl parlament a všechny politické strany a jedinou českou legální politickou organizací se stalo Národní souručenství**. Svou činnost zastavila celá řada společenských, kulturních, profesních a tělovýchovných organizací či institucí. Veřejný život začal být usměrňován v intencích okupantů, jejichž tlak se ovšem – zejména v kulturní oblasti – dlouho snažila brzditi protektorátní vláda. Politické delikty protektorátních občanů (zejména účast v odboji) spadaly do kompetence německé tajné státní policie (gestapa), jež vzápětí po okupaci vybudovala v Čechách a na Moravě své struktury, a německých soudů.

České obyvatelstvo protektorátu pociťovalo ve své převážné většině **vůči okupantům odpor** a očekávalo jejich válečnou porážku. Svě postoje dávalo zejména v počátečním období okupace najevo **různými projevy** pasivní rezistence i otevřeného odporu (demonstrace 28. října 1939, největší v Němci okupované Evropě), později – vzhledem k sílící represí – skrytějšími formami, zvláště prostřednictvím kultury. Menší část obyvatelstva se podílela na aktivním odboji, který v různé míře působil po celé období okupace a jež se účastnily všechny sociální vrstvy i politické směry. Odboj měl různé formy, od **činnosti zpravodajské a politicko-propagandistické** (ilegální časopisy a letáky) po **diverzní a ozbrojené aktivity** (sabotáže v průmyslových podnicích a na železnici, partyzánské výpady v posledních dvou válečných letech). **Nejvýznamnější akcí** českého domácího odboje byl **atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha** 27. května 1942, v době kulminace německé expanze v Evropě. Na všechny projevy odboje **reagovala německá okupační moc brutální perzekucí**, jež často postihovala i do odboje přímo nezapojené vlastence: **desetitisíce Čechů byly uvězněny, umučeny v koncentračních táborech** (20 000) a **popraveny** (8237).

Od počátku protektorátu byli od české společnosti řadou vyhlášek a nařízení odděleni **Židé, tvrdě perzekvovaní v duchu říšských norimberských zákonů**, rozšířených v červnu 1939 i na protektorátní území, a od roku 1941 v rámci takzvaného konečného řešení židovské otázky postupně **deportovaní nejprve do ghetta v Terezíně a poté do vyhlazovacích koncentračních táborů, kde většina z nich** (celkem 73 tisíc) **zahynula**. **Stejný osud potkal i české Romy** (Cikány): část z nich byla od roku 1940 **internována v pracovních táborech v letech u Písku v jižních Čechách a v Hodoníně u Kunštátu na Moravě**, převážná většina pak byla v letech 1942–43 **odvečena do koncentračního tábora v Osvětimi** a zde usmrcena (kolem 6 tisíc osob). Němečtí obyvatelé českých zemí se po okupaci stali automaticky říšskoněmeckými státními občany a podléhali výhradně německým zákonům a orgánům.

Autonomních protektorátních úřadů a institucí bylo možno alespoň zčásti, zejména v prvních letech okupace (1939–41), využít k obraně českých národních zájmů i jednotlivých ohrožených českých občanů, a někdy dokonce i ke krytí a podpoře protinacistické rezistence. Protektorátní autonomie umožnila rozvinout českou masovou kulturní aktivitu s výmluvně vlasteneckou i skrytě protiněmeckou tendencí. Kariérističtí kolaboranti a ideoví pronacističtí aktivisté představovali vcelku nepočetný a národem opovrhovaný element, který neměl v národním společenství zvláštního vlivu a působil jen jako prodloužená ruka okupantů.

Okupanti postupně ovládli i české hospodářství a německý kapitál obsadil klíčové pozice v českém průmyslu, obchodu a bankovníctví; kurz marky ke koruně byl stanoven v poměru 1:10. K 1. říjnu 1940 byla zrušena celní hranice mezi Protektorátem a Německou říší. Nad významnými průmyslovými podniky převzali dozor němečtí pověřenci a po vypuknutí druhé světové války byl všem podnikům stanoven výrobní program, centrálně přidělovány zakázky, suroviny, paliva apod.; rolnickým hospodářstvím byly předepsány povinné dodávky zemědělských produktů. Ceny i mzdy podléhaly regulaci; na počátku války byl zaveden přidělový systém na potraviny i další zboží. Od roku 1942 odcházely celé ročníky mladých českých lidí v rámci takzvaného totálního nasazení na nucené práce do Německa i dalších Němci okupovaných částí Evropy (3461 z nich zde – především při náletech – zahynula).

Po dobu války měl být hospodářský potenciál českých zemí maximálně využit pro německé válečné cíle. Proto také okupanti usilovali o politickou pacifikaci protektorátního území a tímuto záměru podřizovali i zdejší specifickou formu okupačního režimu. Protektorát byl ve skutečnosti provizoriem – **konečným cílem nacistické politiky po předpokládaném vítězství ve válce byla úplná germanizace českých zemí**, kterou ostatně předznamenával cílený germanizační trend už od let 1939–40 (privilegované postavení němčiny, německo-česká úřední korespondence, místní názvy apod.) i postupné omezování protektorátní autonomie.

Od počátku dubna do 9. května 1945 byly nacisty okupované české země postupně osvobozeny sovětskou a americkou armádou. **Protektorát zanikl 5. května 1945** po vypuknutí Pražského povstání.

KVĚTNOVÉ POVSTÁNÍ 1945

PODKLAD PRO UČITELE

KVĚTNOVÁ REVOLUCE – ČESKÉ NÁRODNÍ POVSTÁNÍ – KVĚTNOVÉ POVSTÁNÍ ČESKÉHO LIDU

Český domácí protinacistický odboj vyvrcholil v samém závěru druhé světové války **Květnovým povstáním 1945**, nazývaným též Květnovou revolucí, Českým národním povstáním či Květnovým povstáním českého lidu. **Zahájilo je 1. května 1945 povstání v Přerově, v následujících dnech na ně navázala povstání v dalších českých a moravských městech:** 2. května v Nymburce, 3. května v Semilech, v Jilemnici a v Železném Brodě, 4. května ve Vsetíně a na Kladně. **Pátého května 1945 vypuklo Pražské povstání**, které se stalo signálem k revolučnímu vystoupení na celém dosud okupovaném českém území. Do čela povstání se téhož dne postavila **Česká národní rada** v čele s profesorem Albertem Pražákem, vytvořená krátce předtím z představitelů domácího odboje, a jménem československé vlády v Košicích převzala státní moc v českých zemích. Politicky zde dominovaly levicové síly, přičemž se postoje demokratických politiků (především národních socialistů a sociálních demokratů) střetaly se stanovisky a hegemonistickými snahami komunistů, reprezentovaných agilním prvním místopředsedou Josefem Smrkovským. Na obdobném politickém půdorysu byly ve většině českých měst a obcí ustaveny revoluční národní výbory, přebírající moc do svých rukou.

Těžištěm povstání byly **od 5. do 8. května tuhé boje v Praze** mezi povstanci a jednotkami německé armády i SS, v nichž padly stovky revolučních bojovníků a které byly provázeny

masakry civilního obyvatelstva včetně žen a dětí. Pražské ulice se pokryly stovkami barikád; **bojovalo se** v centrálních částech města i na periferiích, **o budovu Rozhlasu, o pražské mosty, nádraží, přístupové komunikace**. Chvillemi se zdálo, že město a jeho obyvatelé zaplatí krutou válečnou daň na samém prahu míru. **Povstalcům nečekaně pomohli vojáci Vlasovovy Ruské osvobozené armády, kteří 6. a 7. května účinně zasáhli do bojů v některých částech Prahy.** Pomoc americké armády, jež 6. května vstoupila do Plzně, znemožnil odpor Sovětského svazu, který považoval Prahu za součást své operační zóny. Prahu nakonec zachránila rozvaha **České národní rady, jež 8. května 1945 uzavřela s německým velením dohodu o kapitulaci německých vojsk v Praze** a jejich nerušeném odchodu na západ, do amerického zajetí. Tato dohoda ušetřila mnoho lidských životů a měla důležitý morálně politický aspekt: Němci v Praze nekapitulovali do rukou spojeneckého velení, ale do rukou představitelů českého národa, který po šest let utlačovali a terorizovali. Praha byla nakonec osvobozena statečným bojem českých lidí ještě před **příchodem Rudé armády, která 9. května 1945 vstoupila do fakticky již svobodného města.**

Květnové povstání 1945, jež si na české straně vyžádalo osm tisíc obětí, vstoupilo do historie jako jediné otevřené bojové střetnutí mezi Čechy a Němci na domácí půdě za druhé světové války. **Ukončilo německou okupaci, završilo domácí protinacistický odboj a připravilo půdu pro novou politickou realitu poválečného Československa.** Svou spontaneitou i participací nejširších vrstev se stalo významnou celonárodní událostí a mírou dramatickosti a tragiky též hlubokým generačním prožitkem, předávaným v autenticky historické i legendární podobě následujícím generacím.

5. ČERVENEC – DEN SLOVANSKÝCH VĚROZVĚSTŮ CYRILA A METODĚJE

Státní svátek připomíná příchod Cyrila (původním jménem Konstantina) a Metoděje na Velkou Moravu, kam roku 863 zamířili šířit křesťanství. Význam svátku je spojován s přihlášením ke křesťanské civilizaci. Svátek připomíná nejen náboženské úsilí Cyrila a Metoděje, ale rovněž jejich úsilí o kulturní povznesení společnosti.

Oba bratři pocházeli ze Soluně, která se tehdy nacházela v Byzantské říši. Na čas spojili své životy s metropolí říše Konstantinopolí. Metoděj jako státní úředník a Konstantin jako kněz a vzdělanec. Po čase oba vstoupili do kláštera. Na Velkou Moravu odešli poté, co se velkomoravský kníže Rostislav obrátil na byzantského císaře Michaela III. s prosbou, aby na Moravu vyslal učitele a biskupa, který by zde šířil křesťanskou víru. Pro císaře byla mise učenců příležitostí, jak na území velkomoravské říše posílit byzantský vliv. Motivací moravského Rostislava bylo oslabit vliv kněží z Východofranské říše, kteří na Moravě působili. Cyril s Metodějem byli přesvědčení o nutnosti používat při šíření víry jazyk, kterému místní obyvatelstvo porozumí. Cyril proto sestavil písmo (hlaholici) vhodné k zaznamenání slovanského jazyka. Náboženské texty přeložil Cyril do staroslověňštiny, jazyka, který vytvořil na základě nářečí soluňských Slovanů. Staroslověňština byla užívána i při kázáních. Šíření křesťanství bylo spojeno s výchovou nové generace kněží, kteří měli napomoci rozvoji víry na území Velké Moravy, která tehdy zahrnovala oblast části dnešní Moravy, Slovenska a Čech s pravděpodobným centrem v Mikulčicích. Užívání slovanského jazyka pro bohoslužebné účely posvětil i papež Hadrián II. v Římě, kam byli oba bratři pozváni. Cyril tam roku 869 zemřel.

Metoděj se vrátil na Moravu, kde stanul v čele samostatné církevní organizace. Na svém sídle Velehradě pokřtil i českého knížete Bořivoje. Dále zde překládal náboženské a právní texty. Po jeho smrti v roce 885 propukly spory mezi vyznavači latinské a slovanské liturgie, které vedly k vyhnání Metodějových žáků z Moravy. Část z nich zamířila do Čech.

Cyrlometodějská tradice byla po pádu Velké Moravy zpřetrhána. Církevní život v českém státě byl svázán se západním latinským okruhem a po rozkolu v církvi nebyla památka bratrů příšlých z východu zásadní. Jejich význam byl znovu připomínán s rozvojem slovanské liturgie na pražských Slovanech v době Karla IV. Olomoucký biskup označil v 15. století oba bratry za moravské zemské patrony. Kult Cyrila a Metoděje rezonoval silněji na Moravě než v Čechách. Proměnami prošlo i vlastní datum svátku, které je nejasné, neboť prameny hovoří o příchodu věrozvěstů na jaře roku 863. Od roku 1777 byla památka slovanských věrozvěstů slavena pravidelně dne 14. března. V 19. století byl papežem stanoven svátek na 5. červenec, částečně jako protiváha připomínek upálení Jana Husa. Po vzniku Československa byla velkomoravská tradice rozvíjena s odkazem na první společný stát Čechů a Slováků. Pozornosti se tak dostávalo cyrlometodějskému kultu stejně jako Velehradu jako symbolickému místu spojeného s dějinami českých katolíků. Proto byl 5. červenec zařazen v roce 1925 mezi památné dny Československa jako den pracovního klidu. Po nástupu komunismu byl nadále jako památný den připomínán, šlo ovšem o den pracovní. Zákon z roku 2000 zařadil 5. červenec mezi státní svátky České republiky.

Téma	5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje
Obsah	Konstantin/Cyryl a Metoděj, hlaholice, staroslověnština
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák popíše působení Konstantina a Metoděje u nás – jmenuje důležité události, které ovlivnily náboženství u nás. KM: Žák dokáže pomocí šifrovací tabulky dešifrovat záznam. KkVVN: Žák si tvoří názor na to, zda je důležité, aby se lidé mohli účastnit bohuslužeb ve svém mateřském jazyce. KkJ: Žák dokáže prezentovat svoji práci ve dvojici a následně ve čtveřici.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Šifra Forma / metoda: práce s textem ve dvojicích Pomůcky: pracovní list „Šifra“, podklad pro učitele „Velká Morava a její územní rozsah“ Čas: 10–15 minut Uvedení: <i>Dnešní téma hodiny je zašifrováno v následujícím nápisu, který je napsán prastarým písmem. Na základě přiložené dešifrovací tabulky se jej pokuste rozluštit.</i> Popis aktivity: Žáci pracují ve dvojicích, učitel výsledný, správně rozluštěný text napíše na tabuli: <i>Tématem dnešní hodiny je působení Konstantina a Metoděje na našem území v době Velkomoravské říše.</i> Reflexe: Reflexe této aktivity není nutná. Učitel na aktivitu naváže výkladem o Konstantinovi a Metodějovi (na základě vlastních znalostí nebo na základě anotace „5. červenec – Den slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje“ a podkladu pro učitele „Velká Morava a její územní rozsah“).
Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Staroslověnština a hlaholice Forma / metoda: práce ve dvojicích / čtveřicích – metoda sněhové koule (snowballing), práce s textem Pomůcky: tabule / flipchart, psací potřeby, sešit / zápisník / papír, podklad pro učitele „Modlitba Otčenáš“ Čas: cca 30 minut Uvedení: <i>Aby mohli misionáři šířit křesťanskou víru, bylo zapotřebí, aby hovořili a psali takovým jazykem, kterému by naši předkové rozuměli. Proto Konstantin, který znal jazyk tehdejších Slovanů, vytvořil bohoslužebný jazyk staroslověnštinu a její písemnou variantu – hlaholici (odvozeno od glagolъ – slovo), jak přesně vypadaly její znaky, jste měli v dešifrovací tabulce. Do staroslověnštiny byly přeloženy části Bible, liturgické texty (misál, breviář), také zákonné normy („Zákon suduj lidem“).</i> Popis aktivity: Jak mohla znít staroslověnština (otčenáš ve staroslověnštině) – učitel nejprve žákům přečte z podkladu pro učitele „Modlitba Otčenáš“. Učitel vede krátký výukový rozhovor, vyzývá žáky, aby jmenovali podobnosti / rozdíly obou jazyků.

Učitel: *Ve staroslověnětině byly konány také bohoslužby, to však narazilo na velký odpor tehdejších kněží zastávajících pravidlo, že bohoslužby se mohly sloužit pouze ve třech jazycích – latině, řečtině a hebrejštině (vycházelo se z toho, že nápis I. N. R. I. byl napsán právě v těchto třech jazycích). Během pobytu v Benátkách se Konstantin dostal do střetu se zastánci výše zmiňovaných pravidel:*

„Shrnuli se naň biskupové, kněží a mniši jako havrani na sokola...: „Člověče, vylož nám, jak to, žes nyní Slovanům vytvořil písmena a učíš jim, předtím však jich nikdo jiný nevynalezl, ani apoštolové, ani římský papež, ani Řehoř Bohoslov, ani Jeroným, ani Augustin. My známe toliko tři jazyky, jimiž se sluší Boha v knihách slaviti: hebrejský, řecký a latinský.““¹

Nyní je úkolem žáků ve dvojicích, aby si zaznamenali nejméně tři argumenty, proč by měla být bohoslužba/liturgie v jazyce, kterému věřící rozumějí. Následně se dvojice spojí do čtveřic a vzájemně si své argumenty prezentují a porovnávají. Každá čtveřice si zvolí svého zapisovatele a ten napíše argumenty na tabuli nebo na flipchart. Jakmile jsou zapsané všechny argumenty, učitel pokračuje ve svém výkladu.

Učitel: *„Odpověděl jim filosof (Konstantin): „Což nepadá déšť na všechny stejně? Nebo slunce také nesvítí na všechny? Nedýcháme na vzduchu všichni stejně? Kterak se tedy vy nestydíte připomínati jen tři jazyky a chtít, aby všechny ostatní jazyky a národy byly slepé a hluché? Povězte mi, pokládáte Boha za bezmocného, jako by toho nemohl dáti, či závistivého, jako by nechtěl? My přece známe mnoho národů, kteří mají své knihy a vzdávají Bohu slávu každý svým jazykem.““¹*

Reflexe: V rámci reflexe se formou diskuse porovnávají argumenty žáků s argumenty Konstantina. Učitel případně dovysvětluje některé pasáže a argumenty tak, aby je žáci pochopili.

Reflexe,
hodnocení

Právo na...

Forma/metoda: samostatná práce

Pomůcky: pracovní list „Úmluva o základních lidských právech a svobodách“, sešit/zápisník/volný papír, psací potřeby

Čas: cca 10 minut

Uvedení: *Jak jsme si dokázali, právo na mše ve svém rodném jazyce v té době neexistovalo. Proto Konstantin s Metodějem tolik za mateřský jazyk v náboženství usilovali. V současnosti je již situace jiná. Například v katolické církvi bylo na II. vatikánském koncilu (konal se v letech 1962–1965) umožněno konat liturgii v národních jazycích. V následující aktivitě budeme pracovat s materiálem Úmluva o základních lidských právech a svobodách.*

Popis aktivity: Úkolem žáků je pročíst si pasáž z Úmluvy o základních lidských právech a svobodách a najít takové/taková právo/práva, které/která se zabývá/zabývají náboženstvím a právem na užívání národního jazyka. Je vhodné využít celou Úmluvu, která je k dispozici na stránkách https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf, případně lze použít přiložený pracovní list.

Reflexe: Reflexe probíhá formou společné kontroly. Učitel vyzve žáky, aby přečetli tu pasáž – to právo, které odpovídá zadání úkolu, a zdůvodnili svůj výběr.

1 Zdroj: Život Konstantinův, Čtení ze starých kronik a legend: Kosmas, Václav Hájek z Libočan. Praha: Albatros, 1974. Klub mladých čtenářů

Rozluštěte nápis ve starobylém písmu – hlaholici.

Nápis:

UU 3 88 + UU 3 88 06 P € W P 8
 9 8 06 8 P 8 8 8 3 P 8 8 8 8 8 3 P 8
 8 8 P 8 UU + P UU 8 P + + 8 3 UU 8 06 8 8 3
 P + P + W 3 88 8 06 3 88 8 8 06 8 8 8
 8 3 06 8 8 8 8 8 + 8 8 8 8 8 8 W 8

Dešifrovací tabulka:

+	W	9	8	06	8	8	3
A	B	C	Č	D	DZ	Ě	E
Φ	9	6	8	8	P	8	06
F	G	Ch	I	I, J	Ju	K	L
88	P	€	8	P	b	8	W
M	N	E	O	P	R	S	Š
8	UU	88	8	8 8	8	06	88
Št	T	U	V	Y	Y, V	Z	Ž

VELKÁ MORAVA A JEJÍ ÚZEMNÍ ROZSAH

PODKLAD PRO UČITELE

Velká Morava/Velkomorovská říše je **nejstarším státním útvarem západních Slovanů**. K jejímu postupnému formování došlo v průběhu druhé poloviny 8. století a počátkem 9. století. **Roku 833** se podařilo moravskému **knížeti Mojžírovi** (dle něj pojmenováváme vládnoucí dynastii Mojžírovců) **sjednotit** dosud odděleně existující **Moravské a Nitranské knížectví** a vytvořit tak **Velkou Moravu**. Jeho **nástupce kníže Rastislav** usiloval o větší **emancipaci říše**, zejména **na sousední Franské říši**. Jeho **úsilí o vytvoření samostatné církevní organizace** vyústilo v realizaci mise Konstantina a Metoděje. Po intrikách svého synovce Svatopluka byl **Rastislav sesazen** a na jeho místo **nastoupil** právě **Svatopluk**. Za jeho vlády došlo k vypuzení Metodějových učedníků, ale také k **nejvyššímu územnímu rozmachu** říše (viz mapka), Svatoplukovi byl přiznán titul „rex“ – král. Po Svatoplukově smrti vypukly **neshody mezi jeho následníky** (Mojmír I. a Svatopluk II.) **Vnitřně oslabená říše** pak už nedokázala čelit vnějším tlakům, zejména útokům Maďarů/Uhrů a **počátkem 10. století zanikla**.

MODLITBA OTČENÁŠ

PODKLAD PRO UČITELE

MODLITBA OTČENÁŠ V ČEŠTINĚ

*Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé, přijď království tvé, buď vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi. Chléb náš vezdejší dejž nám dnes a odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům a neuveď nás v pokušení, ale zbav nás od zlého. Amen.*¹

MODLITBA OTČENÁŠ VE STAROSLOVENŠTINĚ

*Otče náš, iže jesi na nebesích, da svjatisja imja tvoje, da prijděť carstvije tvoje, da budet volja tvoja, jako na nebesi i na zemli. Chléb náš nasuščnyj dažd' nám dnes a ostavi nám dolhy naša, jakož i my ostavljajem dolžnikom našim, i neuvedi nas vo iskušeniye, no izbavi nas lukavaho. Amen.*²

¹ Lochman, J. M.: Otče náš. Praha: Kalich, 1994. s. 64.

² HORA-HOŘEJŠ, Petr. Toulky českou minulostí. Díl 1, Od nejstarší doby kamenné po práh vrcholného středověku. 2. upr. vyd. Praha: Bonus Press, 1993. Baronet. ISBN 80-85621-18-5

Vyberte, které z následujících článků Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod **nejvíce souvisejí** s náboženstvím a právem na užívání národního jazyka.

Článek 4

- 1) Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
- 2) Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
- 3) Za „nucenou nebo povinnou práci“ se pro účely tohoto článku nepovažuje:
 - a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
 - b) služba vojenského charakteru nebo v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
 - c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společenství;
 - d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

Článek 9

- 1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.
- 2) Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou

nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 11

- 1) Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.
- 2) Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon a jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tento článek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv příslušníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Článek 12

Muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Článek 14

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

Správná odpověď je **článek 9** a **článek 14**.

Článek 9

- 1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.
- 2) Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 14

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

6. ČERVENEC – DEN UPÁLENÍ MISTRA JANA HUSA

ANOTACE

Státní svátek připomíná památku středověkého kněze a náboženského reformátora, který byl v roce 1415 upálen v Kostnici. Zařazení dne mezi státní svátky je připomínkou „nejvyšší oběti, kterou může člověk přinést za své přesvědčení“ (důvodová zpráva k zákonu o státních svátcích). Význam Husovy památky tedy nepřipomíná pouze jeho roli v zápasech o církevní reformu. V sekulární české společnosti více rezonuje Husův zásadový postoj a setrvání na vlastním přesvědčení bez ohledu na strasti, kterým byl díky nim vystaven.

Jan Hus byl jedním z významných pražských kněží a výraznou osobností Karlovy univerzity, v jejímž čele stál v letech 1409–1410 jako rektor. Inspiroval se učením anglického reformátora Johna Wicliffa. Ve svých kázáních a dílech prosazoval myšlenku, aby se církev reformovala a přiblížila se své původní skromnější apoštolské podobě. Kritizoval praxi prodeje odpustků. Byl přesvědčen o nadřazenosti božího zákona zákonům světským a církevním. Zákony měly být platné tehdy, pokud byly ve shodě se svatou pravdou. Bible představovala vyšší autoritu než jakákoliv osoba v pozemské církevní hierarchii. V Praze a v Čechách získal velké množství stoupenců, a to nejen mezi chudšími obyvateli, ale rovněž mezi měšťany a částí šlechty. Důležité bylo, že svá kázání pronášel česky. Svým učením se dostal do střetu s vysokými představiteli tehdejší církve. V roce 1414 odjel na církevní koncil do Kostnice v domnění, že jede hájit své myšlenky. Po svém příjezdu byl ale zatčen a před koncillem vystupoval už jako kacír obviněný z šíření nebezpečných a zavádějících myšlenek. Jelikož své názory odmítl odvolat, bylo roku 1415 rozhodnuto o jeho popravě upálením, tedy způsobem, kterým se trestaly náboženské prohřešky. Po Husově smrti požadovali Husovi stoupenci v Čechách realizaci jeho myšlenek, což vedlo vypuknutí husitské revoluce a přeměně náboženských a politických poměrů v českých zemích.

Výročí Husova upálení se připomínalo v Praze jako svátek již rok po jeho smrti. V průběhu husitských bouří bylo jeho připomínání samozřejmostí. V husitských kalendářích byl zvýrazněn nejpozději od roku 1524. Naposledy byl slaven před nástupem rekatolizace v roce 1621. V období, kdy bylo katolické náboženství jediným povoleným vyznáním, byla Husova památka potlačována. V době národního obrození došlo k nové vlně popularizace Husa, kdy je připomínáno nejen jeho náboženské učení v kontextu reformace, ale rovněž jeho úsilí o povznesení českého jazyka a národa. Husova snaha o prosazení českého vlivu na univerzitě byla vykládána jako boj proti německému. Výročí upálení byla každoročně připomínána a v českých městech byly stavěny Husovy pomníky, ten nejznámější na pražském Staroměstském náměstí (1915). Dělo se tak bez ohledu na to, že česká společnost byla v té době většinově katolického vyznání. Husova role v dějinách našla podstatné místo v Masarykově pojetí českých dějin, ve kterých zdůrazňoval principy humanity. V období 1. republiky se Husovu kultu dostalo podpory od představitelů státu. Myšlenka na uzákonění svátku spojeného s jeho upálením byla pro většinu české politické reprezentace přirozenou. Méně přirozeně byl Husův kult vnímán na Slovensku. Zákonem z roku 1925 byl den upálení Jana Husa zařazen mezi památné dny Československé republiky, které byly dny pracovního klidu. Politického konsensu bylo dosaženo i proto, že dalšími památnými dny se staly svátky oslavované katolickou částí veřejnosti. Vtělení oslav Husa do zákonů států bylo kriticky vnímáno představiteli Svatého stolce. Papežský nuncius Marmaggi demonstrativně opustil Prahu a vztahy Československa a Vatikánu byly na několik let narušené. Husův svátek zůstal památným dnem v období socialismu, od roku 1951 šlo ovšem o den pracovní. Od roku 1990 je den upálení Jana Husa státním svátkem. V období federace byl slaven pouze v její české části.

Téma	6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa
Obsah	Jan Hus, čtyři artikuly pražské
Cíl hodiny / kompetence	KO: Žák charakterizuje čtyři pražské artikuly, objasní vybranou část z „Husova sedmera“. KM: Žák dokáže komunikovat bez verbální komunikace pouze psaným slovem. KkVVN: Žák si dokáže vytvořit názor na to, jaké náležitosti má kvalitní diskuse. KkJ: Žák diskutuje ve skupině nad daným tématem / problémem.

Fáze hodiny	Aktivita / metoda
Aktivizace, evokace	Husovo sedmero Forma / metoda: skupinová práce / flipchart – tichá diskuse Pomůcky: citát „Husovo sedmero“, fixy Čas: 20–30 minut Uvedení: <i>Základem této aktivity je ticho, jelikož se jedná o tichou diskusi. Budete pracovat ve skupině, ale nesmíte spolu promluvit ani slovo. Komunikujete spolu pouze psaným slovem.</i> Popis aktivity: Žáci jsou rozděleni do skupin po cca 4–5. Každá ze skupin má flip s Husovým citátem (tzv. Husovo sedmero) uprostřed: <i>„Proto věrný křesťane, hledej pravdu, naslouchej pravdě, uč se pravdě, miluj pravdu, mluv pravdu, drž (opatruj) pravdu, braň pravdu až do smrti, neboť pravda tě vysvobodí...“</i> Žáci pracují beze slov. Jejich úkolem je si text přečíst a každý má k němu napsat alespoň jednu otázku a jeden komentář / odpověď k výchozímu textu nebo k otázce. Poté, co mají všichni splněno, se skupina přesune k papíru jiné skupiny – zde opět píšou komentáře k otázkám, citátu, pokládají otázky. Poté jdou k další skupině, dokud se nevrátí ke svému původnímu papíru. Nyní již mohou verbálně diskutovat o tom, jaké komentáře, otázky mají na svém papíru napsány, k samotnému citátu. Reflexe: Reflexe probíhá formou prezentace skupin. Učitel vyzve skupiny, aby vybraly a nahlas přečetly nejdůležitější (mohou vybrat např. jednu) otázku / komentář, odpověď. Nad těmito otázkami / komentáři žáci diskutují, učitel může náročné otázky zodpovědět, případně doplnit odpovědi žáků. Učitel doplní aktivitu o výklad o názorových sporech Jana Husa (lze využít materiál „6. červenec – Den upálení mistra Jana Husa“) – z výkladu lze udělat zápis.
Hlavní část hodiny, expozice, fixace	Ne-diskuse Forma / metoda: skupinová práce, diskuse Pomůcky: tabule / flipchart, psací potřeby Čas: cca 10–15 minut Uvedení: <i>Tato aktivita bude zcela jiná. Může pro vás být nekomfortní i nepříjemná. Díky ní si vyzkoušíme, jak nemá vypadat opravdová a kvalitní diskuse.</i>

Popis aktivity: Žáci pracují ve 4–5členných skupinách. Dvojice ve skupině bude mít za úkol obhájit svůj názor na zvolené téma, vymyslet argumenty, kterými by své spolužáky přesvědčila (o daném tématu by žáci měli něco již vědět, lze zvolit klasická diskusní témata – *proč trest smrti ano / ne, eutanazie, legalizace marihuany, snížení CO₂, případně argumenty, proč je „něco“ nejlepší – film, kniha, PC hra...*). Druhá dvojice/trojice ve skupině však diskutovat nebude (nebude předkládat protiargumenty), bude používat pouze nesouhlas, aniž by řekla proč (nezajímá mě to, nesouhlasím s tebou) a v každé své promluvě dodá „chci, abys odvolal svůj názor“.

Reflexe: Žáci by měli popsat, jak se jim diskutovalo, jaké pocity v nich tato diskuse vyvolávala, jak by měla opravdová diskuse vypadat. Tímto způsobem lze definovat základní pravidla diskuse – na tabuli, flipchart, žáci si totiž tou aktivitou vyzkouší, jak diskuse nemá vypadat. Učitel může doplnit historické souvislosti s procesem Jana Husa na koncilu v Kostnici. Jan Hus očekával, že bude na koncilu se svými odpůrci diskutovat, že si budou navzájem předkládat argumenty a protiargumenty. Byl to však Husův zásadní omyl. Hus byl obžalován z kacířství a jako takový byl posuzován, bylo nepřipustné, aby se s někým takovým diskutovalo. Ani veřejná slyšení, které Husovi koncil umožnil, na tomto nic nezměnila.

Reflexe,
hodnocení

Čtyři artikuly pražské

Forma/metoda: skupinová práce, metoda „živých obrazů“

Pomůcky: kartičky „Čtyři pražské artikuly“, podklad pro učitele „Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo na spravedlivý proces“, pracovní list

Čas: cca 10–15 minut

Uvedení: *Následovníci Husova učení byli kněží, měšťané, část šlechty, i chudina. Bylo zapotřebí, aby se tento značně nesourodý proud nějakým způsobem vnitřně sjednotil. Proto byl počátkem července r. 1420 vytvořen společný program – tzv. čtyři pražské artikuly:*

I. svobodné hlásání slova božího (svobodná interpretace biblického učení v duchu názorů J. Husa)

II. podávání pod obojí (aby i laikové mohli přijímat svátost oltářní pod obojí – chléb i víno, dosud tak v katolické církvi dělali pouze kněží, laici přijímali pouze chléb, dle husitských kněží tato praktika neodůvodněně povyšovala kněze nad laiky, odtud pak i symbol husitů – kalich)

III. odnětí hmotného majetku církvi (návrat církve k původní apoštolské chudobě)

IV. spravedlivé trestání smrtelných hříchů (trestání za provinění bez rozdílu stavů)

Popis aktivity: Žáci se rozdělí do čtyř skupin po 4–5 žácích (záleží na počtu žáků ve třídě – počet lze modifikovat podle potřeby). Každá skupina si vylosuje jeden z artikulů (mohou být i shodné – pokud je potřeba udělat skupin ve třídě více). Vylosovaný artikul mají demonstrovat pomocí jednoduché scénky nebo metody „živých“ obrazů (žáci se při této metodě nepohybují, znázorní statický obraz, podobně jako například fotografie). Ostatní skupiny hádají, který artikul znázorňují.

Aktivita může mít několik kol dle toho, kolik je skupin. Každá skupina také představuje jednotlivé artikuly různě, mohou se tedy opakovat.

Reflexe: Reflexe probíhá formou diskuse nad tím, jakým způsobem se v současnosti v Listině základních práv a svobod přistupuje k náboženství (náboženským svobodám) a rovnoprávnosti. Dále podle zbývajících časů: kratší varianta pouze formou řízené diskuse využívající dosavadní znalosti žáků o Listině základních práv a svobod – svobodě náboženství, rovnoprávnosti, právu na spravedlivý proces. V delší variantě (cca 10–15 minut) lze využít přiložený pracovní list pro žáky „Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo na spravedlivý proces“. Případně je možné využít celou Listinu, která je k dispozici na stránkách <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>. Učitel je k dispozici podklad pro učitele „Listina základních práv a svobod – svoboda náboženství, rovnoprávnost, právo na spravedlivý proces“.

**„Proto věrný křesťane,
hledej pravdu, naslouchvej pravdě,
uč se pravdě, miluj pravdu,
mluv pravdu, drž (opatruj) pravdu,
braň pravdu až do smrti,
neboť pravda tě vysvobodí...“**

I. artikul

svobodné hlásání slova božího

(svobodná interpretace biblického učení / v duchu názorů J. Husa)

II. artikul

podávání pod obojí

(aby i laikové mohli přijímat svátost oltářní pod obojí – chléb i víno, dosud tak v katolické církvi dělali pouze kněží, laici přijímali pouze chléb, dle husitských kněží tato praktika neodůvodněně povyšovala kněze nad laiky, odtud pak i symbol husitů – kalich)

III. artikul

odnětí hmotného majetku církvi

(návrat církve k původní apoštolské chudobě)

IV. artikul

spravedlivé trestání smrtelných hříchů

(trestání za provinění bez rozdílu stavů)

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD – SVOBODA NÁBOŽENSTVÍ, ROVNOPRÁVNOST, PRÁVO NA SPRÁVEDLIVÝ PROCES

PODKLAD PRO UČITELE

I. SVOBODA NÁBOŽENSTVÍ

V JAKÝCH DOKUMENTECH JE UKOTVENA

Listina základních práv a svobod, Hlava II., Oddíl I., Základní lidská práva a svobody – čl. 15 a čl. 16

Doplnění: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – čl. 9

PRÁVNÍ ÚPRAVA

Článek 15 Listiny

- 1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.
- 2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.
- 3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16 Listiny

- 1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.
- 2) Církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.
- 3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.
- 4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Doplnění:

Článek 9 Úmluvy

- 1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať

veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.

- 2) Svoboda projevovat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

S náboženstvím souvisí také Hlava I., Obecná ustanovení – čl. 2 Listiny

Článek 2 Listiny

- 1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

Jednotlivá obecná ustanovení Listiny základních práv a svobod jsou pak konkretizována především v zákoně č. 3/2002 Sb. o církevních a náboženských společnostech.

Náboženská svoboda se dělí na dvě složky – první je svobodou mít své vnitřní vyznání a druhá je svobodou projevit toto vyznání navenek. Částí první složky je i právo být bez náboženského vyznání. Člověk má právo toto vyznání vždy změnit, avšak toto právo nemusí být v každé kultuře uznáno. Typickým projevem náboženské svobody je konání bohoslužby nebo náboženských shromáždění, dále zřizování charit, výuka náboženství aj.

II. ROVNOST PŘED ZÁKONEM

V JAKÝCH DOKUMENTECH JE UKOTVENA

Listina základních práv a svobod, Hlava I., Obecná ustanovení – čl. 1

Doplnění: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod – čl. 14

PRÁVNÍ ÚPRAVA

Článek 1 Listiny

- 1) Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Doplnění:

Článek 14 Úmluvy

1) *Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.*

Principy obsažené v prvním článku Listiny jsou postaveny do čela celého dokumentu, a to proto, že jsou základem jeho koncepce. Všichni jsou si rovni v právech jak občanských, tak i lidských. Rovnost v důstojnosti je zaměřena proti rozdílům daným rodem (urozeností). Toto ustanovení se začalo objevovat po druhé světové válce, jako snaha dorovnat rozdíly mezi lidmi. Rovnost znamená jak rovnost v právech, tak i v povinnostech. Požadavkem rovnosti se však nerozumí rovnost v rozdělování. Stejně tak se nejedná o rovnost absolutní, neboť lidé si svými dispozicemi rovni nejsou.

První zmínka o rovnosti v právech (před zákonem nebo před soudem) pochází z Deklarace práv člověka a občana z roku 1789. Československá ústava z roku 1920 taktéž obsahovala princip rovnosti občanů.

III. PRÁVO NA SPRAVEDLIVÝ PROCES

V JAKÝCH DOKUMENTECH JE UKOTVENO

Listina základních práv a svobod, Hlava V., Právo na soudní a jinou právní ochranu – např. čl. 36 a čl. 40.

PRÁVNÍ ÚPRAVA

Článek 36

1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Článek 40

1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

OD KDY JSOU PRÁVA SOUČÁSTÍ ČESKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU?

Každý demokratický stát má nějakou listinu / úmluvu / deklaraci, ve které jsou všechna taková práva zajištěna. Pro nás Čechy jsou však nejpodstatnější Listina základních práv a svobod a Úmluva o ochraně lidských práv a svobod.

Všechna výše zmíněná práva jsou ukotvena v Listině základních práv a svobod. Ta byla poprvé přijata po pádu komunismu Českou a Slovenskou Federativní Republikou 9. ledna 1991. Těsně před rozpadem federace, 16. prosince 1992, byla přijata Českou národní radou. V platnost vešla 28. prosince 1992 a stala se tak součástí Ústavního pořádku ČR.

Listina vycházela především z Všeobecné deklarace lidských práv (1948), Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (1966), Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966), Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (1950).

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla sjednána v rámci Rady Evropy. Podepsána pak byla o tři roky později, 3. září 1953. Stejně jako Listina i Úmluva obsahuje všechna výše zmíněná práva a každý člověk, který se obává, že jsou jeho práva krácena, má možnost obrátit se na Evropský soudní dvůr pro lidská práva.

Československo bylo roku 1992 prvním státem postkomunistického bloku, který Úmluvu ratifikoval.

Mezi další významné dokumenty patří například britská Magna charta libertatum (1215), Všeobecná deklarace lidských práv – nejedná se však o závazný dokument (1948), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966) nebo Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966).

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD – SVOBODA NÁBOŽENSTVÍ, ROVNOPRÁVNOST, PRÁVO NA SPRÁVEDLIVÝ PROCES

PRACOVNÍ LIST

Vyberte, které z následujících článků Listiny základních práv a svobod se zabývají svobodou náboženství, rovnoprávností a právem na spravedlivý proces.

Článek 1

- 1) Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Článek 4

- 1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.
- 2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) upraveny pouze zákonem.
- 3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.
- 4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Článek 6

- 1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.
- 2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- 3) Trest smrti se nepripouští.
- 4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Článek 15

- 1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.
- 2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.
- 3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Článek 34

- 1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.
- 2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Článek 40

- 1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD – SVOBODA NÁBOŽENSTVÍ, ROVNOPRÁVNOST, PRÁVO NA SPRAVEDLIVÝ PROCES

LIST S ŘEŠENÍM

Správná odpověď je **článek 1, článek 15 a článek 40.**

Článek 1

- 1) Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, neprohlášené a nezrušitelné.

Článek 15

- 1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

- 2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.
- 3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 40

- 1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

ZDROJE OBRÁZKŮ

obálka – foto ČTK / Petr Josek

str. 11, pomník – foto Jiří Sládeček

str. 18, iluminace – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ermordung_Wenzels.jpg

str. 23 a 26, logo – <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bata-shoe-logo.jpg>

str. 23 a 26, nákladní vůz – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tatra_T-810_Czech_Army_01.jpg

str. 24 a 26, motocykly – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ČZ_175_typo_502.jpg

str. 24 a 26, sýr – <https://www.tvaruzky.cz/sortiment/olomoucke-tvaruzky-venecky-125-g>

str. 25 a 26, lahev – <https://www.ebay.de/itm/17-62-l-Karlsbader-Becherovka-Likoer-38-1-0l-Flasche-/400217690002>

str. 25 a 26, arch knoflíků – <https://www.fler.cz/zbozi/stary-arch-patentku-koh-i-noor-8195176>

str. 25 a 26, tužka – <https://www.koh-i-noor.cz/shop/tuzka-grafitova-1615-mix?rc=1131>

str. 47, obchod – <https://www.qap.cz/object/tuzex-kino-moskva-nebo-mototechna-v-plzni-startuji-ocekavane-retro-prohlidky-104462>

str. 47, bon – <https://archiwum.allegro.pl/oferta/20-czechoslowacja-bon-5-koron-1989-st-3-i7415960872.html>

str. 63, karikatura – <http://library.rit.edu/exhibits/deafhistory/bloch-epilogue.htm>

str. 69, krajina – https://www.schulentwicklung.nrw.de/methodensammlung/pdf/051_Landschafts_Stimmungsbild.pdf

str. 74, mapa – https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Great_moravia_svatopluk.png

Výchova k občanství – Státní svátky

Materiály do výuky pro víceletá gymnázia a střední školy

Autoři: Daniel Kunštát, Ladislav Mrklas, Kateřina Semotamová, Radim Štěrbá, Josef Tomeš, Petr Valenta

Editor: Michaela Oplištilová

Vydavatel: CEVRO, z. s., Jungmannova 29/19, 110 00 Praha 1, e-mail: info@cevro.cz, www.cevro.cz

Výroba: Nakladatelství Jalna, Mickiewiczova 17, 160 00 Praha 6, www.jalna.cz

Grafická úprava a sazba: Martin Sládeček

Grafický návrh obálky: Ota Drápal, www.mimomeze.cz

© Vysoká škola CEVRO Institut, Katedra občanské výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Konrad-Adenauer-Stiftung

Autoři této publikace vyjadřují ve svých příspěvcích své osobní názory.

ISBN 978-80-86816-38-8

www.odpovedneobcanstvi.cz
